

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jaroslava Vančurová

**System nepojistných sociálních dávek od 1. 1. 2012
v ČR a orientace veřejnosti v tomto systému.**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miroslav Kostka

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2012 - 2013

BACHELOR THESIS

Jaroslava Vančurová

**Social Benefits System from 1. 1. 2012 in Czech
Republic and orientation of the Public in this System.**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. Miroslav Kostka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jaroslava Vančurová

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Miroslavu Kostkovi za užitečné rady a připomínky při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce popisuje systém nepojistných sociálních dávek od 1. 1. 2012 v České republice. Jedná se o nový systém, který byl vytvořen v rámci sociální reformy. Došlo ke sjednocení výplaty dávek na jednotná místa úřadů práce. V praktické části práce mapuje orientaci veřejnosti v nepojistných sociálních dávkách dotazníkovou formou přímo na pracovišti Úřadu práce ČR, kontaktní pracoviště Jičín.

Klíčové pojmy

Dietní stravování, existenční minimum, mimořádná okamžitá pomoc, nepojistná sociální dávka, nezaopatřené dítě, oprávněná osoba, stupeň závislosti, základní životní potřeby, zdravotní postižení, životní minimum.

Annotation

The Bachelor Thesis describes social benefits system from 1. 1. 2012 in Czech Republic. It is a new system which was created along with social reform. The payment of benefits was integrated to united places of employment offices. The practical part summarizes orientation of the public in social benefits via questionnaires directly at Employment Office in Jičín.

Key words

Authorized person, basic necessity of life, dependant child, dietetic alimentation, exceptional immediate help, existential minimum grade of dependency, health insurance, living minimum, social benefit.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HISTORIE DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	11
2 NEPOJISTNÉ SOCIÁLNÍ DÁVKY	15
3 NEPOJISTNÉ SOCIÁLNÍ DÁVKY VYPLÁCENÉ OD 1. 1. 2012 V ČR	16
3.1 Dávky státní sociální podpory	16
3.1.1 Porodné	19
3.1.2 Přídavek na dítě	20
3.1.3 Příspěvek na bydlení	21
3.1.4 Rodičovský příspěvek	22
3.1.5 Pohřebné	25
3.1.6 Pěstounské dávky	26
3.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi	27
3.3 Příspěvek na péči	33
3.4 Dávky pro osoby se zdravotním postižením	38
3.4.1 Příspěvek na mobilitu	38
3.4.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku	39
4 VÝPLATA NEPOJISTNÝCH SOCIÁLNÍCH DÁVEK	41
PRAKTICKÁ ČÁST	44
5 CÍL A CHARAKTERISTIKA PRŮZKUMU	45
5.1 Výzkumné hypotézy	45
5.2 Použité techniky, metody a postupy	45
5.3 Výsledky výzkumu	46
5.4 Dílčí závěry	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Naše společnost se v současné době potýká s mnoha problémy. V důsledku celosvětové ekonomické a finanční krize je jedním z těchto problémů zvýšená míra nezaměstnanosti. V České republice nejprve krize postihla průmyslová odvětví a odtud se rozšířila i do služeb, snížila se kupní síla obyvatelstva. V první vlně o práci přišly nekvalifikovaní pracovníci, ale v současné době o práci přicházejí i lidé s kvalifikací. Současně se snížil odvod téměř všech druhů daní do státního rozpočtu a v důsledku toho vznikla velká disproporce mezi příjmy a výdaji státu. Z tohoto důvodu dochází v současné době k drastickému šetření ve všech sférách a to se dotýká i sociální oblasti.

Ztrátou zaměstnání a nezaměstnaností se dnes potýkají nejen lidé se základním vzděláním, ale i absolventi středních a vysokých škol a také lidé, kteří jsou v předdůchodovém věku. Do této situace se může dostat téměř každý z nás.

Pokud člověk ztratí práci a není schopen ji v krátkodobém časovém horizontu znovu získat, zpravidla se obrací na úřad práce, kde se registruje jako uchazeč o zaměstnání. Při krátkodobé nezaměstnanosti je těmto lidem vyplácena podpora v nezaměstnanosti, ale může nastat situace, kdy je člověk dlouhodobě nezaměstnaný a poté je pouze evidován bez této podpory.

Další sociální ochranou se pro člověka, který už nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti, stává systém nepojistných sociálních dávek. Jedná se především o dávky hmotné nouze a dávky státní sociální podpory.

Autorka by se chtěla ve své bakalářské práci zaměřit na systém nepojistných sociálních dávek v České republice. Tento systém je Ministerstvem práce a sociálních věcí nově nastaven od 1. 1. 2012, kdy v rámci sociální reformy dochází ke sjednocení nepojistných sociálních dávek pod jednotné výplatní místo. K dávkám státní sociální podpory, které byly a doposud jsou vypláceny úřady práce, přibýly některé agendy z obcí. Jedná se především o dávky hmotné nouze, příspěvky na péči a dávky osobám se zdravotním postižením.

Výběr tématu bakalářské práce koresponduje částečně s profesí autorky, neboť již několik let pracuje na úseku státní sociální podpory. Denně se setkává s uchazeči

o zaměstnání, lidmi v hmotné nouzi, matkami pobírajícími rodičovský příspěvek či seniory, ale i s lidmi, kteří sociální dávku od státu vůbec nepotřebují. Autorka by chtěla ve své bakalářské práci hojně využít zkušeností z praxe.

Na webu Ministerstva práce a sociálních věcí je dostatečné množství informací o sociálních dávkách. Aktivní lidé získávají informace i prostřednictvím internetu, sdělovacích prostředků nebo jiných médií. Přesto jsou lidé, kteří doposud tápají a někdy nastává i situace, kdy žadatel nedokáže přesně specifikovat, o co chce vlastně žádat. Mnohdy se také stává, že seniorka s velmi nízkým důchodem nepožádá o příspěvek na bydlení jen proto, že neví o této možnosti nebo proto, že se stydí o dávku požádat.

Autorka chce upozornit na to, že v roce 2011 zpracovávala absolventskou práci na téma „*Dávky státní sociální podpory vyplácené od 1. 1. 2011 a jejich porovnání s rokem 2010. Dopady změn na území okresu Jičín.*“ V dávkách státní sociální podpory došlo k řadě změn. Například byla úplně zrušena dávka sociální příplatek. Dávka rodičovský příspěvek je od 1. 1. 2012 koncipována zcela jinak. Rovněž výše dávek pěstounských se změnila, neboť došlo ke změnám životního minima od 1. 1. 2012. K využití a čerpání z této předešlé práce může být proto jen velmi omezené.

Cílem této bakalářské práce je popsat nový systém nepojistných sociálních dávek vyplácených od 1. 1. 2012 v České republice na jednotných místech úřadů práce. Vymežit pojem nepojistná sociální dávka, které nepojistné sociální dávky úřady práce vyplácejí, kdo a v jaké výši má na ně nárok. Nepůjde o podrobný rozbor jednotlivých dávek a způsoby výpočtu. K tomu slouží počítačové programy a kvalifikovaní úředníci, kteří žadatelům jistě pomohou. Spíše jde o obecnou orientaci v tomto systému. To vše by měla obsahovat teoretická část.

Cílem praktické části je na určitém počtu respondentů zjistit, jaká je orientace veřejnosti v těchto dávkách, jak veřejnost vnímá změny, které proběhly v rámci reformy a reaguje na nový systém vyplácení sKartou. Autorka se rozhodla pro anonymní dotazníkovou formu přímo na všech přepážkách Úřadu práce ČR, kontaktní pracoviště Jičín, kde v současné době pracuje. Respondenty byli lidé různých věkových kategorií, nezaměstnaní nebo matky na rodičovské dovolené.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

„Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, nabyl účinnosti částečně dnem 1. října 1995 (dávky poskytované bez ohledu na výši příjmu) a v plném rozsahu dnem 1. ledna 1996.“¹

Od roku 1996 až po současnost má tento zákon mnoho novel a tudíž proběhlo mnoho změn. Tyto změny probíhaly v orgánech, který tyto dávky vyplácely. V říjnu roku 1995 začaly dávky státní sociální podpory vyplácet okresní úřady. Od dubna roku 2004 to byly úřady práce. Docházelo i k takovým změnám, kdy některé dávky vznikly a jiné zanikly. Byl to např. příspěvek na dopravu, který zanikl v roce 2004, nebo zaopatřovací příspěvek, který se vyplácel při výkonu vojenské nebo civilní služby. Obdržely ho manželky nebo družky vojáků na rodičovské dovolené, které pečovaly o malé děti. Důvodem k zániku této dávky bylo to, že došlo ke zrušení vojenské základní služby a civilní služby, proto se již od ledna 2005 nevyplácel.

Sociální dávka, která měla nejkratší trvání v historii, se nazývala příspěvek na školní pomůcky. Žadatelé k žádostem dokládali rozhodnutí o přijetí dítěte do 1. třídy a příspěvek činil jednorázově 1000,-- Kč. Měl částečně krýt náklady spojené s plněním základní povinné docházky. Tato dávka byla ale vyplacena pouze v roce 2007. Po té byla v rámci úspor vládou zrušena.

Autorka se domnívá, že velmi pomáhající a sociální dávkou v minulosti byl sociální příplatek. Zohledňoval zdravotní postižení dítěte, zdravotní postižení rodiče nebo rodičů, věk nezaopatřených dětí a v neposlední řadě i osamělost rodiče. Citlivě reagoval na situaci rozvedených nebo opuštěných matek, kterým otec neplatil výživné a jejich jediným příjmem zůstal pouze rodičovský příspěvek nebo peněžitá pomoc v mateřství. Výše sociálního příplatku se v případě zdravotního postižení navyšovala příslušným koeficientem, kterým se násobilo životní minimum buď zdravotně postiženého dítěte nebo zdravotně postiženého rodiče. Sociální příplatek byl dávkou testovanou na příjem. Dávka byla zrušena opět v rámci úspor od 1. 1. 2012.

¹, BŘESKÁ, N., E. BURDOVÁ, L. VRÁNOVÁ. Státní sociální podpora s komentářem a příklady 2008. 12.vyd. Olomouc: ANAG, 2008. s.7. ISBN 978-80-7263-467-5.

Během let dosáhl mnoho změn i rodičovský příspěvek. Velmi výraznou změnou od roku 2004 byla možnost výdělečné činnosti rodiče, pokud byla zajištěna řádná a celodenní péče o dítě jinou zletilou osobou. Rodičů, kteří pracují a zároveň pobírají rodičovský příspěvek, v minulosti i v současnosti, je velmi mizivé procento. Tento stav je na kontaktním pracovišti Úřadu práce Jičín, což je malé město. Obdobná situace je ale patrně i v dalších malých městech, kde procento nezaměstnaných lidí je vysoké a o matky s malými dětmi nemají zaměstnavatelé zájem.

Ať už se jednalo o zánik některých dávek nebo zavedení dávek nových, vždy se s tím úředníci dokázali vyrovnat v co nejkratším termínu a poskytovat kvalitní informace a rady žadatelům. Autorka se domnívá, že nejtěžší etapou v minulých letech byl rok 2004, kdy Česká republika dnem 1. května vstoupila do Evropské unie. Tímto dnem se musela i naše republika začít řídit právem Evropské unie.

„Ke změně v poskytování dávek státní sociální podpory došlo dnem 1. května 2004 též v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Tímto dnem začalo mít ve státní sociální podpoře (tak jako v jiných právních odvětvích) přednost právo Evropské unie před právem vnitrostátním. Jde o posuzování občanů členských států Evropské unie a občanů členských států Evropského hospodářského prostoru a jejich rodinných příslušníků (osob společně posuzovaných) ve vztahu k některým dávkám, tak jako by šlo občany České republiky, a to s použitím příslušné právní úpravy a výkladů nařízení Evropských společenství, zejména Nařízení 1408/71 a Nařízení 1612/68.“²

I v současné době se mohou úředníci setkat se složitou situací žadatele cizince a je nutná konzultace s nadřízeným orgánem, zda dávku cizinci poskytne Úřad práce České republiky, či zda je kompetentní jiný stát.

Vznik státní sociální podpory v říjnu roku 1995 byl významný i v tom, že sjednocoval jakousi roztříštěnost ve výplatách dávek. Pamětníci si jistě vzpomenou na dobu, kdy ještě před vznikem státní sociální podpory, tzn. před rokem 1995, přídavky na děti vypláceli zaměstnavatelé. Pokud se do rodiny narodilo nové dítě, vždy se dokládal rodný list zaměstnavateli, aby na základě toho mohl zaměstnavatel vyplácet dávky.

² BŘESKÁ, N., E. BURDOVÁ, L. VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady 2008*. 12.vyd. Olomouc: ANAG, 2008. s. 8. ISBN 978-80-7263-467-5.

Dávku pohřebné vyplácely okresní správy sociálního zabezpečení a dalšími plátcí byly např. i ozbrojené složky nebo pověřené úřady.

„V souvislosti s liberalizací cen byla od 1. 7. 1990 zavedena nová dávka určená pro všechny občany – státní vyrovnávací příspěvek (SVP). Ve výši 140,-- Kč měsíčně byla tato dávka určena ke kompenzaci zvýšených životních nákladů v souvislosti s růstem spotřebitelských cen, zejména potravin.“³

Autorka pracuje na státní sociální podpoře prakticky od jejího vzniku a považovala tento systém, který vznikl v roce 1995 za velmi přínosný. Pomoc nízkopříjmovým rodinám s nezaopatřenými dětmi se stala prioritou její práce.

„Nová společenská situace po roce 1989 změnila životní podmínky i rodinné a ekonomické chování. Rodiny se musely začít vyrovnávat s postupnou redukcí paternalistické rodinné politiky socialistického státu, která si ovšem také nárokovala rozsáhlou státní ingerenci v mnoha oblastech rodinného života.

Výsledkem je nový systém sociální podpory, jehož základním cílem je:

- a) dosáhnout maximální efektivity podpor sjednocením dávek poskytovaných rodinám s dětmi do jednoho systému,*
- b) nově definovat základní podmínky a principy jednotlivých dávek tak, aby reagovaly na nové podmínky naší společnosti,*
- c) nově řešit ty sociální situace, které dosud neexistovaly či nebyly řešeny.*

Základním východiskem celého systému státní sociální podpory je princip participace, že prostřednictvím tohoto systému bude stát přispívat rodinám v případě uznané sociální situace, na jejíž řešení rodina vlastními silami a vlastními prostředky nestačí. Na druhé straně nový systém uplatňuje princip solidarity, a to ve dvou základních a navzájem se prolínajících rovinách přerozdělování. První z nich je projevem solidarity mezi vysokopříjmovými rodinami a rodinami s nízkými příjmy, druhou pak solidarita bezdětných s rodinami s dětmi. Uvedený přístup řešení sociálních situací odráží současné dva principy – adresnost v rovině první a univerzalitu v rovině druhé.“⁴

³ KEPKOVÁ, M. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: SOCIOKLUB, 1997. s. 8. ISBN 80-902260-5-1

⁴ ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení I.část*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. s.342. ISBN 80-246-0728-X.

„Státní sociální podpora je systém, který zahrnuje jak dávky poskytované nově, tak i dávky poskytované dříve, byť v jiné konstrukci a pod jinými názvy a v jiných částech sociálního zabezpečení. Z titulu nemocenského pojištění byly poskytovány přídavek na dítě, rodičovských příspěvků, porodné, pohřebné, v rámci bývalého důchodového zabezpečení sociální příplatek, zaopatřovací příspěvek a v rámci rodinného práva dávky pěstounské péče. „⁵

Pro dávky státní sociální podpory, které vznikly po roce 1989 je typické, že byly odvozovány z částek životního minima, z čistých ročních nebo čtvrtletních příjmů žadatelů, ale nezkoumal se majetek žadatelů. Byla stanovena hranice příjmů, do které bylo možné dávku vyplácet a zároveň byly stanoveny výše dávek. Pokud se rodině zvýšil příjem, vždy se snížila dávka podpory, nebo došlo k jejímu zániku, samozřejmě s výjimkou dávek, kde se příjem rodiny neposuzoval. Cílem systému státní sociální podpory bylo přispívat k úhradě nákladů způsobených určitými sociálními situacemi, např. narození dítěte nebo zvýšené náklady na bydlení. Nikdy však dávka nebyla tak vysoká, aby kryla celkové náklady této sociální situace. Výše dávek se odvíjela jednak z částek životního minima a dále stanovenými koeficienty. Tyto koeficienty se používaly u dávek, kde se zkoumal příjem rodiny. Životní minimum bylo valorizováno nařízením vlády vždy, když index spotřebitelských cen od předchozího zvýšení přesáhl pět procent. Tím, že bylo valorizováno životní minimum, tak se automaticky navyšovaly i dávky z něj odvozené. Dávky vždy byly a jsou peněžité a obligatorní, to znamená, že pokud žadatel splní zákonem stanovené podmínky, vzniká mu na tyto dávky nárok.

Autorka se domnívá, vzhledem ke své mnohaleté zkušenosti na úseku státní sociální podpory, že vždy docházelo a bude docházet k tomu, že různé typy dávek nedokážou postihnout všechny typy nepříznivých sociálních situací jednotlivců i rodin a současně mohou být tyto dávky zneužitelné. Přes to autorka hodnotí vznik systému státní sociální podpory na přelomu let 1994 a 1995 velmi pozitivně. Tento systém byl dlouhodobě a pečlivě připravován a při jeho spouštění nevznikaly žádné vážné problémy. Toto nemůžeme prohlásit o sociální reformě od 1. 1. 2012, kdy téměř každá změna tohoto systému vyvolala větší či menší problémy při zavádění do praxe.

⁵ GREGOROVÁ, Z., M. GALVAS, *Sociální zabezpečení*. 2.vyd. Brno: Doplněk, 2005. s. 258. ISBN 80-7239-176-3

2 NEPOJISTNÉ SOCIÁLNÍ DÁVKY

S termínem nepojistné sociální dávky jsme se začali setkávat ve větší míře koncem roku 2011, kdy vláda v rámci sociální reformy připravila sjednocení těchto sociálních nepojistných dávek. K tomuto sjednocení a vyplácení došlo od 1. 1. 2012. Konkrétně došlo k převodu agend z obcí na úřady práce za souhlasu Svazu měst a obcí, s nimiž jednalo ministerstvo práce a sociálních věcí.

Naši občané byli doposud zvyklí, že úřady práce sloužily především k registraci či evidenci nezaměstnaných, vyplácely podporu v nezaměstnanosti, nabízely volná pracovní místa, prováděly rekvalifikace a mohlo se zde žádat o dávky státní sociální podpory.

Od 1. 1. 2012 převzaly úřady práce ČR nově od obcí výplatu dávek hmotné nouze, příspěvku na péči a dávek osobám se zdravotním postižením.

Tímto sjednocením nepojistných sociálních dávek v rámci sociální reformy na jednotná výplatní místa chtěla vláda efektivněji zajistit proces jejich výplaty. Čas ukáže, zda to byl krok správným směrem.

Pokud tématem této práce jsou nepojistné sociální dávky, je třeba si ujasnit, co je dávka pojistná a co je dávka nepojistná. Pro zjednodušení můžeme říci, že dávka pojistná je ta, která je zahrnuta v systému sociálního pojištění a na kterou se člověk může dopředu pojistit. Očekává ve svém životě určitou sociální situaci. Například to může být nemoc. Výdělečně činné osoby si ze svých příjmů hradí nemocenské pojištění a pokud u nich nastane tzv. krátkodobá sociální událost jako je dočasná pracovní neschopnost, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství či péče o dítě, jsou po tuto dobu zabezpečeni peněžitými dávkami ze systému nemocenského pojištění, protože do tohoto systému přispívali. Stejný pojistný systém je i u důchodů.

Opakem jsou nepojistné dávky, mezi které patří dávky státní sociální podpory, dávky hmotné nouze, příspěvek na péči i dávky osobám se zdravotním postižením, ty mohou být přiznány lidem bez účasti na pojištění, žadatel musí pouze splnit podmínky dané zákonem.

3 NEPOJISTNÉ SOCIÁLNÍ DÁVKY VYPLÁCENÉ OD 1. 1. 2012 V ČR

3.1 Dávky státní sociální podpory

Tyto dávky můžeme charakterizovat jako dávky pro rodiny s dětmi. Jsou vypláceny na základě zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (dále jen o SSP), ve znění pozdějších předpisů . Část z nich je poskytována v závislosti na výši příjmu v rodině. Období, za které se příjem zkoumá, je buď roční nebo čtvrtletní. Dávky jako porodné a pohřebné jsou dávky jednorázové, ostatní dávky jsou opakující se.

„Nárok na dávky má pouze fyzická osoba, jestliže ona a s ní společně posuzované osoby jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky (občané České republiky) nebo mají trvalý pobyt (cizinci) na území České republiky a mají zde bydliště. Cizinci, kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky, jsou oprávněnými osobami po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Do doby 365 dnů pobytu na území České republiky se nezapočítává doba, kdy je osoba žadatelem o udělení azylu ubytovaným v pobytovém středisku Ministerstva vnitra. Dávky státní sociální podpory náleží rovněž dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území České republiky trvalý pobyt, pokud zde mají bydliště. Do okruhu oprávněných osob spadají také občané Evropské unie, krytí nařízením EP a Rady (ES) č. 883/2004 nebo nařízením Rady (ES) č. 1408/71 nebo nařízením EP a Rady (EU) č. 492/2011.“⁶

Pokud přijde žadatel požádat o dávku SSP, tak pracovníce na přepážkách nejprve zjišťují okruh společně posuzovaných osob. U přídatku na dítě je to otec, matka a dítě. U příspěvku na bydlení jsou to ale osoby, které jsou hlášeny v bytě nebo domě k trvalému pobytu, bez ohledu na to, jaký k sobě mají vztah. Pokud budou v bytě hlášeny dvě osoby a přijmou k sobě další osobu na trvalý pobyt, posuzuje se i příjem této osoby. Po té, co je zjištěn a určen okruh společně posuzovaných osob, tak přistupují pracovníce úřadu práce ke zjišťování potřebných dokladů a potvrzení.

Společně posuzované osoby jsou vyjmenovány v § 7 odst. 2 zákona o SSP. Jedná se především o nezaopatřené děti a jejich rodiče (případně druh, družka, manželé).

⁶ INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Obecné informace*. [online]. © 1. 1. 2013 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne>

Mohou to být i osoby, které převzaly dítě do péče. Podrobný výčet situací vymezuje zákon o SSP.

Dále se u dávek SSP zjišťuje nezaopatřenost dítěte. Za nezaopatřené dítě je považováno dítě, které ještě neukončilo povinnou školní docházku, nebo které ještě studuje a není mu více jak 26 let. Nezaopatřenost se ve většině případů dokládá potvrzením o studiu, které potvrzuje příslušná škola, kterou dítě nebo student navštěvuje. Toto potvrzení může být také nahrazeno evidencí uchazeče o zaměstnání, ale pouze do 18 let věku dítěte. V případě, že má dítě zdravotní problémy, ať už dlouhodobého nebo krátkodobého charakteru a nemůže školu navštěvovat, je třeba o tom informovat pracovníci na přepážce a ona mu pravděpodobně poskytne formulář o neschopnosti dítěte nadále se připravovat na budoucí povolání. Vždy je nutné přesně definovat sociální situaci v rodině, protože jedině tak mohou pracovníci úřadu práce správně reagovat, vybavit klienta správnými formuláři i správnou radou.

U některých dávek SSP se testují příjmy žadatelů, buď roční nebo čtvrtletní. Vždy se pracuje s příjmy čistými. Žadatelé obdrží formulář (buď čtvrtletních nebo ročních) příjmů a tento čistý příjem potvrzuje zpravidla mzdová účetní. U podnikatelů se vychází z daňového přiznání. Tento příjem si zajišťuje úřad práce sám elektronickou cestou. Pokud má klient potvrzené příjmy přímo od účetní svého zaměstnavatele, jsou pracovníci na přepážkách schopné tuto žádost zadat ihned on-line a sdělit žadateli, zda mu vznikl nárok na dávku, či nikoliv. U podnikatelů se čeká na elektronickou odpověď z Finančního úřadu a sehrání dat proběhne zhruba do 14 dnů. U ročních příjmů, které se dokládají k přídávkům na děti, se žadatelé často domnívají, že si úřednice mohou tyto příjmy elektronickou cestou zjišťovat samy každý rok. Není tomu tak. Vždy je třeba o přídávky jednou za rok požádat a podepsat formulář ročních příjmů, kterým mimo jiné dává žadatel souhlas k tomu, aby si pracovníci mohly jeho roční příjem elektronickou cestou zjistit. Bez tohoto podepsaného formuláře a souhlasu nemohou úřednice zjišťovat příjem žádného občana. Příjmy ze závislé činnosti a příjmy z podnikání jsou samozřejmě nejčetnější. Přesný výčet dalších rozhodných příjmů je uveden v § 5 zákona o SSP.

Pokud žadatel podá žádost o dávku SSP, může dojít k přiznání dávky a následnému vyplácení nebo k rozhodnutí o zamítnutí dávky. Úprava zákona o SSP č. 117/1995 Sb. je odlišná, oproti správnímu řádu. Kdo je účastníkem řízení o dávkách SSP se můžeme dočíst v § 68c zákona o SSP č. 117/1995 Sb.. Většinou to je oprávněná osoba, příjemce dávky, ale také osoba společně posuzovaná v případě přeplatku na dávce nebo zvláštní příjemce. Kromě oprávněné osoby je nejčastěji příjemcem zákonný zástupce. V případě nezletilého nezaopatřeného dítěte (do 18 let věku) je zákonným zástupcem rodič.

Zákon o SSP č. 117/1995 Sb. má rovněž speciální výjimku pro rodiče od 16 let věku. Tuto výjimku najdeme v § 67 odst. 4.. Těmto 16 letým rodičům je umožněno žádat o porodné. V případě rodičovského příspěvku je to rovněž možné, musí být ale soudně stanovena rodičovská zodpovědnost. Příjemcem dávek SSP bývají často i ústavy, které si žádají o přídavky na děti, pokud je dítě v tomto ústavu umístěno.

Existuje i tzv. zvláštní příjemce dávek SSP, kterému je možné zasílat dávky na místo původního příjemce. Tato úprava je v § 9 odstavce 2 zákona č. 117/1995 Sb. Pokud jsou dávky zaslány zvláštnímu příjemci, tento je musí využít ve prospěch oprávněných osob. Zvláštním příjemcem může být fyzická nebo právnická osoba. Jedná se o případy, kdy například matka samoživitelka je dlouhodobě hospitalizována v nemocnici a o její malé děti se bude starat její sestra.

Žádosti o dávky SSP se podávají na příslušných formulářích, buď osobně, nebo poštou či elektronicky. Pro úřednice na přepážkách je vždy výhodnější, když klient přijde osobně. Při podáních poštou často klienti zapomínají vyplnit kolonku o způsobu výplaty, tzn. zda chtějí dávku zaslat na účet nebo na adresu trvalého pobytu poštovní složenkou. To, že klienti, kteří žádosti posílají poštou, zapomínají na poslední straně formuláře žádost podepsat, je nejčastější nedostatek. Tím, že žádost zapomenou podepsat, nedávají souhlas s § 50, což je souhlas s tím že si úředník může všechny uvedené skutečnosti v žádosti prověřovat.

Výpočet dávek SSP i dávek hmotné nouze je závislý na zákoně o životním a existenčním minimu č. 110/2006 Sb. Částky životního a existenčního minima se navýšily od 1. 1. 2012 viz tabulka.

Tabulka 1: Životní minima platná od 1. ledna 2012 v Kč za měsíc

pro jednotlivce	3 410
pro první osobu v domácnosti	3 140
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2 830
pro nezaopatřené dítě ve věku	
do 6 let	1 740
6 až 15 let	2 140
15 až 26 let (nezaopatřené)	2 450

Zdroj: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum*. [online]. © 4. 1. 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

„Částka existenčního minima platná od 1. ledna 2012 v Kč za měsíc činí 2 200.“⁷

3.1.1 Porodné

Výše porodného v současné době činí 13 000,-- Kč. Musí se jednat o první živě narozené dítě. Druhou podmínkou, kterou musí žadatelka splňovat je ta, že příjem rodiny nesmí přesáhnout 2,4 násobek životního minima rodiny. Pokud se první dítě

⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum*. [online]. © 4. 1. 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/>

v rodině narodilo např. 15. dubna 2012, zkoumají se příjmy rodiny za předchozí čtvrtletí, tzn. příjmy za 1. čtvrtletí 2012.

Nárok na dávku může uplatnit i otec, pokud by matka zemřela, nebo osoba, která převezme dítě do péče. Různé formy svěřeni dítěte do péče, které nahrazuje péči rodičů popisuje § 7 odst. 10 písm. a) a b) zákona o SSP. Vzhledem k tomu, že je tato dávka od 1. 1. 2011 testována na příjem, počet žadatelů v roce 2011 a v roce 2012 značně poklesl.

3.1.2 Přídavek na dítě

Tato dávka je poskytována rodinám s nezaopatřenými dětmi, jejichž roční příjem nepřesáhne 2,4 násobek životního minima. Za nezletilé nezaopatřené děti žádají rodiče (zákonní zástupci) nebo může být žadatelem samo zletilé dítě. Pokud má žadatel nárok na přídavek na dítě a jeho příjmy jsou přitom nižší než 1,5 násobek životního minima, může požádat pracovníci úřadu práce o potvrzení. Toto potvrzení pak slouží studentům, kteří studují na vysokých školách, k podání žádosti o sociální stipendium. Z praxe může autorka potvrdit, že toto potvrzení se nevydává příliš často. Může to být způsobeno nevědomostí studentů, nebo tyto žádosti nejsou příliš zažité. Autorka nahlédla do internetových stránek některých vysokých škol, vždy tam jsou informace o sociálním stipendiu či o příspěvku na ubytování. Sociální stipendia a příspěvky na ubytování vyplácejí vysoké školy zpravidla ke konci semestru. Pokud pracovníci úřadu práce zjistí, že o přídavek žádá např. student, který žije sám s invalidní matkou a jejich příjmem je pouze invalidní důchod matky, tak sama toto potvrzení k žádosti o sociální stipendium nabídne, pokud jsou jejich společné příjmy do 1,5 násobku životního minima.

Výše přídatku na dítě závisí na věku nezaopatřeného dítěte a činí:

- „a) do 6 let 500 Kč,*
- b) od 6 do 15 let 610 Kč,*
- c) od 15 do 26 let 700 Kč.“⁸*

⁸ INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online]. © 5. 9. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite

3.1.3 Příspěvek na bydlení

„Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.“⁹

Žádost o tuto dávku může podat nejen nájemce bytu, ale i vlastník bytu nebo nemovitosti. V praxi se dost často pracovníci na přepážkách setkávají s nesmělými dotazy žadatelů, zda by i oni si mohli požádat o tento příspěvek, pokud bydlí na vesnici ve vlastním rodinném domku. Jedná se většinou o seniory, kteří jsou vlastníky nemovitosti, mají vlastní studnu a jediným nákladem, který prokazují bývá zaplacená elektrická energie, dodávka plynu nebo zaplacení plynové bomby do sporáku. Rovněž se setkáváme s případy, kdy senior nebo osamělý člověk není schopen zaplatit jednu splátku elektřiny, jeho platby jsou opožděné a domnívá se, že o tuto dávku nemůže z těchto důvodů žádat. Není tomu tak. Vždy se prokazují platby předchozího čtvrtletí a vůbec nevádí, že jedna z nich není uhrazena. Žadatel dokládá to, co skutečně zaplatil. Je nutné si uvědomit, že vzhledem ke krizi a vysoké nezaměstnanosti v některých krajích, rodiny či žadatelé s nízkými příjmy žijí ve složité sociální situaci a platby provádějí buď opožděně, nebo vůbec.

Pokud chce klient požádat o příspěvek na bydlení např. od 1. 1. 2013, dokládá platby minulého čtvrtletí, tj. to co uhradil v měsíci říjnu, listopadu a prosinci 2012. Toto se týká i čtvrtletních čistých příjmů, které je potřebné k žádosti doložit. Často se žadatelé domnívají, že mohou do nákladů zahrnout i daň z nemovitostí. To však nelze, dokládají se pouze zaplacené energie, jako je elektřina, voda, plyn, popelnice nebo nájem.

Příspěvek na bydlení je poměrně složitá dávka, většina klientů nedokáže odhadnout, zda by na ni měla nárok. Senior nebo člověk bez stálého příjmu může přijet ze vzdálenější vesnice a chce se pouze na úřadu práce informovat, zda by měl nárok na tento

⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Státní sociální podpora*. [online]. © 4. 1. 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/2>

příspěvek. Obdrží množství formulářů, přijede podruhé a při zadání se zjistí, že nárok nemá. Jsou pak velmi zklamáni, že zbytečně vyplňovali velké množství formulářů a cena dopravného dnes není zanedbatelná. Většina starších lidí, kteří pobírají pouze důchod, nedokáže ani přesně říci, jakou výši pobírají. Protože autorka s těmito lidmi přímo jedná na přepážkách, uvádí velmi zjednodušený příklad, ne výpočtu, ale pouze toho, zda by vznikl nárok na tuto dávku.

Pokud se např. přijde na úřad informovat seniorka, zda by měla nárok na příspěvek na bydlení pokud má důchod 5 800,-- Kč měsíčně, jiné příjmy nemá a žije sama, stačí veškeré její příjmy (tzv. rozhodné příjmy) vynásobit koeficientem 0,30 (v Praze 0,35), tzn. $5\,800 \times 0,30 = 1740,--$. Aby jí vznikl nárok na příspěvek na bydlení, musí její náklady na bydlení za měsíc být vyšší než 1740,-- Kč. Nákladem myslíme nájem, zaplacenou elektřinu, vodu apod. Uhlí, které většinou nakupují lidé na vesnicích, kteří vlastní rodinné domky, se nedokládá, ale je zahrnuto paušální částkou podle počtu osob v žádosti.

Nájemní vztah se prokazuje nájemní smlouvou, vlastnictví nemovitosti si pracovníce úřadu práce ověřují elektronicky na katastru nemovitostí. Za tento výpis žadatel neplatí žádný poplatek a elektronickou cestou je zjištěn okamžitě. Další podmínkou je trvalý pobyt, který se ověřuje z občanského průkazu žadatele a v případě pochybností i na evidenci obyvatel.

3.1.4 Rodičovský příspěvek

U této dávky se netestuje příjem rodičů. Náleží matce, která řádně a celodenně pečuje o své dítě. V současné době má každá maminka k dispozici 220 000,-- Kč, které musí vyčerpat nejdéle do 4 let věku dítěte.

Žadatelky můžeme rozdělit na dvě skupiny. První skupinou jsou maminky, které pracovaly. Tyto nastupují 6 – 8 týdnů před předpokládaným porodem na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen PPM), kterou jim vyplácí Okresní správa sociálního zabezpečení (nebo Pražská správa sociálního zabezpečení) dle místa sídla zaměstnavatele. Formulář žádosti o PPM vystavuje gynekolog, po té jej nastávající

maminka předá svému zaměstnavateli a mzdové účetní s dalšími potřebnými doklady postupují tyto žádosti o peněžitou pomoc Okresním správám sociálního zabezpečení. Tato peněžítá pomoc se vyplácí přibližně do půl roku věku dítěte. Po ukončení výplaty PPM matky žádají o rodičovský příspěvek na příslušném kontaktním místě úřadu práce, zpravidla dle svého trvalého bydliště. Žádost je ale možné podat i v místě svého dlouhodobého pobytu, rovněž hlášení veškerých změn v budoucnu, např. změnu účtu kam zasílat peníze, změnu adresy apod. může žadatelka provést na kterémkoliv kontaktním místě úřadu práce. Pracovnice úřadu práce mají přístup do databáze po celé republice. Pokud měly matky nárok na PPM, mohou volit výši rodičovského příspěvku. Nejvyšší částka, kterou si mohou navolit, je 11 500,-- Kč měsíčně, ale za předpokladu, že jejich denní vyměřovací základ (dle zákona o nemocenském pojištění) byl vyšší než 548,-- Kč na den. Většina žadatelek toto maximum nevolí, protože by rodičovský příspěvek vyčerpala do 2 let věku dítěte. Stále převládá tříleté pobírání rodičovského příspěvku. Je to zejména proto, že zaměstnavatelé rezervují po tuto dobu pracovní místo a převládajícím zvykem v naší republice je začít u dítěte s docházkou do mateřské školy ve věku tří let. Autorka vychází z konkrétních situací a žádostí klientů na malém okresním městě. Konkrétně se jedná o město Jičín v královehradeckém kraji, kde pracuje. Je možné, že situace ve velkých městech, jako je Praha nebo Brno, je poněkud odlišná.

Druhou skupinou jsou matky, které nepracovaly. Těmto maminkám nevznikne nárok na PPM, nemohou proto provádět volbu výše rodičovského příspěvku. O rodičovský příspěvek žádají od narození dítěte a je jim dán taxativně zákonem. Prvních 9 měsíců pobírají 7 600,-- Kč měsíčně a po té do 4 let věku dítěte 3 800,-- Kč měsíčně. Pokud ovšem matka chce přesto provést volbu měsíční výše rodičovského příspěvku, může denní vyměřovací základ doložit prostřednictvím otce, pokud pracoval. Způsob doložení je obdobný, prostřednictvím mzdové účetní a Okresní správy sociálního zabezpečení, kde provedou výpočet denního vyměřovacího základu.

Vzhledem k vysoké nezaměstnanosti dost často nastávají situace, kdy ani jeden z rodičů nepracoval a možnost volby není potom možná. Celková částka, která je každé mamince vyplacena formou rodičovského příspěvku je ale vždy stejná, jedná se o 220 000,-- Kč.

O rodičovský příspěvek může žádat i otec dítěte, rodiče se mohou v pobírání rodičovského příspěvku střídat a žadatelé, kteří mají právo volby, mohou jednou za čtvrtletí upravovat měsíční výši rodičovského příspěvku. Toto bylo ministerstvem práce a sociálních věcí prezentováno jako velká novinka a pomoc rodinám, které se např. dostanou do finanční tísně a z důvodu ztráty zaměstnání partnera nebo jiných finančních problémů, si mohou na několik měsíců výplatu rodičovského příspěvku navýšit. Autorka z vlastní zkušenosti může potvrdit, že tato možnost není téměř využívána. Jsou to ale zkušenosti, které jsou vyzorovány na kontaktním pracovišti Jičín. Situace ve velkých městech nebo v místech s podstatně vyšším procentem nezaměstnanosti může být zcela odlišná.

„Volbu výše rodičovského příspěvku je oprávněn provést jen rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek. Volbu výše rodičovského příspěvku lze měnit, nejdříve však po uplynutí 3 celých kalendářních měsíců po sobě jdoucích, po které byl rodičovský příspěvek vyplácen, a to i v případě, že došlo u rodičovského příspěvku oprávněné osoby nebo ke změně podle odstavce 5. Volbu výše rodičovského příspěvku nelze provést zpětně. Volba výše rodičovského příspěvku se provádí na základě písemné žádost oprávněné osoby, která se podává u krajské pobočky Úřadu práce, která o rodičovském příspěvku rozhoduje.

Jestliže po odpočtu všech vyplacených částek rodičovského příspěvku od celkové částky 220 000 Kč zbývá částka, která je nižší než částka, která byla naposledy na rodičovském příspěvku vyplacena, vyplatí se tento rozdíl ve splátce rodičovského příspěvku náležejícího za poslední kalendářní měsíc.“¹⁰

Pokud nastane situace, že žadatelka, která pobírá rodičovský příspěvek např. ve výši 7 100,-- Kč měsíčně a znovu otěhotní, je třeba co nejdříve měsíční částku rodičovského příspěvku navýšit tak, aby stihla vyčerpat co nejvíce z částky 220 000,-- Kč před dalším nástupem na PPM. Dnem nástupu na PPM se výplata rodičovského příspěvku zastavuje bez ohledu na to, zda byla celá částka vyčerpána na první dítě či nikoliv. O další rodičovský příspěvek na druhé nově narozené dítě matka žádá po skončení výplaty

¹⁰ Zákon č. 366 ze dne 6. prosince 2011 kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2011, částka 128, s. 4626. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6052>

PPM z Okresní správy sociálního zabezpečení, které je na toto druhé dítě vypláceno. Po skončení další výplaty PPM se začíná znovu vyplácet rodičovský příspěvek z celkové částky 220 000,-- Kč.

Jsou žadatelky, které se v těchto situacích špatně orientují. Sama autorka se přiklání k tomu, aby dávky pro rodiny s dětmi byly co nejjednodušší, srozumitelné a jasné. Rodičovský příspěvek v minulosti, kdy se prováděla volba na 2 roky a na 3 roky pro matky, které pracovaly a 4letá varianta pro matky, které nepracovaly se jeví jako jednodušší a jasnější. V minulosti, konkrétně v roce 2011, byla nejvíce využívána varianta na 3 roky a částka byla pevně daná 7 600,-- Kč měsíčně. V současné době volí žadatelky částku, která jim bude vyplácena a od té se odvíjí počet měsíců vyplácení.

Výhody, prezentované vládou a ministerstvem práce a sociálních věcí, že maminky si mohou k rodičovskému příspěvku neomezeně přivydělat jsou na první pohled líbivé. Velmi málo maminek toho může využít. Buď se potýkají s nezaměstnaností, nebo je v některých menších okresních městech problém s umístěním dítěte do školky. Pokud matky nemohly umístit své dítě přímo v místě svého bydliště, byly nuceny dovážet děti do okolních obcí, toto řešení pro ně znamenalo další nemalé finanční náklady, které jim nebyly kompenzovány.

3.1.5 Pohřebné

Částka pohřebného je stanovena jednorázově na 5000,-- Kč. U této dávky se netestuje příjem. Z vlastní praxe i u této dávky může autorka potvrdit, že tato dávka je vyplácena ojedinele.

„Pohřebné náleží osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba (s výjimkou mrtvě narozeného dítěte) měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR.“¹¹

¹¹ INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online]. © 5. 9. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pohrebne>

3.1.6 Pěstounské dávky

Již z toho, že název je uveden v množném čísle vyplývá, že dávek pěstounské péče je několik. Pěstounem můžeme nazvat člověka, který supluje práci biologického rodiče. Jsou to dávky které z části hradí náklady spojené s výchovou dětí převzatých do pěstounské péče. Žadatelé, kteří pobírají pěstounské dávky mohou zároveň pobírat i přídavek na dítě nebo rodičovský příspěvek.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte – výše tohoto příspěvku činí 2,3 násobek životního minima. Např. u pětiletého dítěte částku vypočteme tak, že životní minimum dítěte 1 740,-- vynásobíme koeficientem 2,3 ($1\,740 \times 2,3 = 4002,--$ Kč). Tento koeficient může být navýšen v případě, že se jedná o dítě zdravotně postižené a toto je doloženo potvrzením od posudkového lékaře z okresní (pražské) správy sociálního zabezpečení. Jednotlivé navýšení koeficientů je možné vyčíst v § 37 odstavce 3 zákona o SSP. Nárok na tuto dávku zaniká dovršením zletilosti (18 let) . Pokud ale dítě nadále studuje (tzn. že je nezaopatřené) a žije ve společné domácnosti s pěstounem, je mu tato dávka nadále vyplácena, nejdéle však do 26 let věku. V případě zletilosti, tak jako u přídávku na dítě, je dítě žadatelem samo.

Odměna pěstouna a odměna pěstouna ve zvláštních případech – odměnu pěstouna zjistíme vynásobením životního minima jednotlivce a koeficientu 1,00. V případě péče o jedno zdravé dítě činí odměna pěstouna 3 410,-- Kč. ($3410 \times 1,00 = 3410$). Pokud se jedná o zvláštní odměnu pěstouna, tak ta je výrazně vyšší, jelikož se životní minimum jednotlivce násobí koeficientem 5,50. Podmínkou ale je, že pěstoun pečuje alespoň o 3 děti zdravé nebo o jedno dítě zdravotně postižené. V těchto případech činí odměna pěstouna 18. 755,-- Kč. Další podmínkou, kterou musí splňovat pěstoun ve zvláštním případě je to, že nesmí být výdělečně činný, neboť tato odměna se posuzuje jako plat a je z ní odváděno zdravotní a sociální pojištění.

Příspěvek při převzetí dítěte – tyto částky jsou pevně stanoveny podle věku dětí které přecházejí do pěstounské péče. Např. u dítěte do 6 let činí tato částka 8 000,-- Kč. Tyto finanční prostředky slouží na zakoupení osobních věcí potřebných pro dítě, které přichází do nové rodiny, jako např. oblečení, taška do školy apod.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla – z vlastních zkušeností může autorka opět potvrdit, že tato dávka není příliš častá. Nárok na ní mají pěstouni, kteří pečují nejméně o čtyři děti. Motorové vozidlo si zakoupí pěstoun buď zcela nové, ale může být příspěvku využito i k opravě vozidla. Úřad práce poskytuje 70% pořizovací ceny, nejvýše však 100.000,-- Kč.

Pěstounské dávky touto formou byly vypláceny do 31.12.2012. Po té obdrželi pěstouni sdělení od úřadů práce o zániku nároku na dávky pěstounské péče. Na každém sdělení bylo i upozornění, že tyto dávky jsou od 1. ledna 2013 nově upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a je třeba opětovně o tyto dávky požádat. V příloze každého dopisu byly přiloženy bližší informace i podmínky čerpání. Na příslušných kontaktních místech jsou k vyzvednutí formuláře a pěstouni se zde mohou dotazovat na případné nejasnosti.

3.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Dávky hmotné nouze můžeme rozdělit na dávky, které se opakují a jimi jsou:

- příspěvek na živobytí
- doplatek na bydlení

Dávkou jednorázovou je:

- mimořádná okamžitá pomoc (dále MOP)

Tyto dávky upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Od 1. ledna 2012 je možné o tyto dávky požádat na kontaktních pracovištích úřadů práce, kde žadatelé získají potřebné formuláře. Pokud bychom srovnávali dávky státní sociální podpory (dávky SSP) a dávky hmotné nouze, tak u dávek hmotné nouze jsou podstatně přísnější kritéria při posuzování nároku na tyto dávky.

Okruh oprávněných osob

„(1) Na příspěvek na živobytí a na doplatek na bydlení má nárok při splnění tímto zákonem stanovených podmínek

a) osoba, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu podle zvláštního právního předpisu nebo která má na území České republiky trvalý pobyt podle zvláštního právního předpisu, a to pokud má bydliště na území České republiky,

b) osoba, které byl udělen azyl nebo doplňková ochrana podle zvláštního právního předpisu, a to pokud má bydliště na území České republiky,

c) cizinec bez trvalého pobytu na území České republiky, kterému tato práva zaručuje mezinárodní smlouva, a to pokud má bydliště na území České republiky,

d) občan členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce, nevyplyvá-li mu nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropských společenství, a to pokud má bydliště na území České republiky,

e) rodinný příslušník občana členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce, nevyplyvá-li mu nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropských společenství, a to pokud má bydliště na území České republiky,

f) cizinec, který je držitelem povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta Evropského společenství na území jiného členského státu Evropské unie, a jeho rodinný příslušník, pokud jim bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu, a to pokud mají bydliště na území České republiky.

2) Na mimořádnou okamžitou pomoc v situaci uvedené v § 2 odst. 3 má nárok při splnění dále stanovených podmínek

a) osoba uvedená v odstavci 1,

b) osoba pobývající na území České republiky na základě zvláštního právního předpisu, a to pokud má bydliště na území České republiky.

(3) Mimořádnou okamžitou pomoc v situaci uvedené v § 2 odst. 4 a 5 lze poskytnout osobě uvedené v odstavci 1 nebo 2. V případech poskytování mimořádné okamžité pomoci podle § 2 odst. 5 písm. a) se podmínka bydliště na území České republiky nezjišťuje.

(4) Mimořádnou okamžitou pomoc v situaci uvedené v § 2 odst. 3 lze poskytnout i osobě, která není uvedena v odstavcích 1 a 2.

(5) Mimořádnou okamžitou pomoc lze poskytnout osobě uvedené v § 2 odst. 6, pokud je uvedena v odstavcích 1 a 2.

(6) Osoba má bydliště na území České republiky, zejména pokud se zde dlouhodobě zdržuje, vykonává zde výdělečnou činnost, žije zde s rodinou, plní zde povinnou školní docházku nebo se zde soustavně připravuje na budoucí povolání, popřípadě existují jiné významné důvody, zájmy či aktivity, jejichž vzájemná souvislost dokládá sepětí této osoby s Českou republikou.“¹²

S žadateli, kteří se přijdou na tyto dávky informovat, nejprve rozebere pracovnice úřadu práce jejich sociální situaci. Jako první zjišťuje, kde má žadatel trvalý pobyt, zda má platný občanský průkaz, u cizinců zda má dlouhodobý pobyt v České republice, zda pracuje v České republice, kdy naposledy pracoval, zda pracuje a má příjem s ním společně posuzovaná osoba, zda má nezaopatřené děti, zda žije sám nebo s rodiči, zda vlastní nemovitosti, auto, zda má nějaké spoření apod. Pokud má žadatel například nezaopatřené děti, musí mít uplatněnou žádost o přídavky na děti ze systému státní sociální podpory. Pokud je vlastníkem nemovitosti, musí mít též uplatněnou žádost o příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Z toho vyplývá, že dávky SSP mají přednost, před dávkami hmotné nouze.

Další důležitou podmínkou pro žadatele o dávky hmotné nouze je být v evidenci uchazečů o zaměstnání. Samozřejmě zákon pamatuje i na skupiny osob, které v evidenci být nemohou. Jsou to např. důchodci, matky pečující o dítě do 4 let věku pobírající rodičovský příspěvek, lidé pobírající nemocenskou nebo lidé, kteří sice jsou v pracovním poměru, ale mají velmi nízký příjem. Zákon tuto skupinu osob, která nemusí v evidenci uchazečů o zaměstnání být, taxativně vymezuje.

¹² Zákon č. 111 ze dne 31. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 37, s. 1258. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

Z výše uvedeného je již patrný rozdíl mezi dávkami SSP a dávkami hmotné nouze. U dávek hmotné nouze, na rozdíl od dávek SSP, se zkoumají i majetkové poměry žadatele. Dávkami hmotné nouze se stát snaží o to, aby člověk, který se do této situace dostane, nebyl sociálně vyloučen. Pokud ale o tyto dávky žadatel stát požádá, musí splňovat řadu kritérií a musí být srozuměn s tím, že sociální pracovníci budou zkoumat majetkové poměry nejen jeho, ale všech společně posuzovaných osob, které s ním žijí ve společné domácnosti. Rovněž úřady práce provádějí šetření přímo v bydlišti žadatele, přes katastr nemovitostí prověřují jeho vlastnictví k nemovitostem, zjišťují kolik aut vlastní apod. Jedním z dalších kritérií, které si mnozí žadatelé neuvědomují, nebo o něm nejsou dostatečně informováni, je plnění vyživovací povinnosti. Častokrát se stává, že do formuláře muži vyplní, že nemají žádnou vyživovací povinnost. Žijí v domnění, že pokud jsou bez práce a v hmotné nouzi, tak přece nemusí nebo nemohou platit výživné (alimenty). Tuto skutečnost ovšem úřady zjistí, jakmile matka, které není výživné placeno, podá trestní oznámení. Pak dochází ke zbytečným sankcím. V případě neplnění si vyživovací povinnosti je příspěvek na živobytí krácen trvale.

Do situace hmotné nouze se lidé dostávají např. v době, kdy jsou v evidenci uchazečů o zaměstnání a skončil jim již nárok na podporu v nezaměstnanosti a žijí v oblasti, kde práci sehnat nemohou.

U těchto dávek je třeba si také uvědomit, že je nelze žádat 3 měsíce zpětně, jako je tomu u dávek SSP. Aktuálním kalendářním měsícem myslíme ten měsíc, ve kterém žadatel požádá o dávku. Rozhodným obdobím, za které se zjišťují příjmy, se zpravidla myslí měsíc předcházející u dávek jednorázových. U opakujících se dávek, v případě podání nové žádosti, je to období 3 kalendářních měsíců předcházejících aktuálnímu kalendářnímu měsíci. Řízení o dávkách hmotné nouze se zahajuje dnem podání a zpravidla je vyřízeno do 30 dnů, ve zvlášť složitých případech do 60 dnů. Žadatelé musí požádat v místě svého trvalého bydliště, následně ale mohou tyto dávky být na žádost žadatele převedeny na kontaktní místo jejich skutečného pobytu. Lidé žádající o dávky hmotné nouze se mohou zdržovat např. na ubytovně či u příbuzných v místech, kde je třeba větší šance získání zaměstnání.

Samotný výpočet dávek hmotné nouze je o mnoho složitější oproti dávkám SSP. Žadatelé, kteří mají příjmy ze závislé činnosti, musí tyto příjmy každý měsíc dokládat.

Tyto příjmy se započítávají pouze ze 70%. Pokud jsou žadateli vypláceny nemocenské dávky, tak tyto se započítávají z 80%, stejně tak podpora v nezaměstnanosti. Plnými 100% se započítávají do příjmu dávky SSP, např. příspěvek na dítě nebo rodičovský příspěvek. Dávky pěstounské péče či příspěvky na péči se do příjmů nezapočítávají. Už z tohoto základního výčtu je patrné, že výpočet není tak jednoduchý a nelze jej provádět na kalkulačce přímo na přepážce. Je nutné žádost zadat do programu a vyčkat na sehrání dat z dalších počítačových aplikací. Do počítačové aplikace hmotné nouze se nahrávají další data, jako je podpora v nezaměstnanosti, nemocenské dávky, dávky SSP apod.

„Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. (Přiměřené náklady na bydlení jsou náklady na bydlení, maximálně však do výše 30%, v Praze 35%, příjmu osoby či rodiny).“¹³

Přiměřenými náklady na bydlení se myslí nájemné, pouze ale do takové výše, které je obvyklé v lokalitě, ve které žadatel bydlí. Dále pravidelné úhrady za energie a služby související s užíváním bytu. V případě jiné formy bydlení, např. ubytovny, se postupuje obdobně, maximálně však do výše normativních nákladů podle § 26 odst. 1 písm. a) zákona o SSP. Jaká výše odůvodněných (přiměřených) nákladů bude započítána určuje orgán pomoci v hmotné nouzi.

Pokud se jedná o rodinu, tak se částka živobytí stanovuje na každou společně posuzovanou osobu zvlášť. Minimum je vždy částka existenčního minima, tj. na měsíc 2 200,-- Kč. Pokud žadatel plní další podmínky dle zákona 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, např. možnost využití majetku, uplatnění pohledávek apod., může dosáhnout částky životního minima, což je 3 410,-- Kč na jednotlivce. U dětí se tato částka odvíjí od jejich věku. Částka živobytí se navyšuje rovněž o zvýšené náklady na dietní stravování (např. u diabetické diety se částka živobytí navyšuje o 1 130,-- Kč, u diety při dialýze o 1 000,-- Kč, u diety při onemocnění celiakií dokonce o 2 800,-- Kč. apod.). Zde postupují pracovníci úřadu dle vyhlášky MPSV č. 389/2011 Sb.).¹⁴ Je

¹³ INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online]. © 5. 9. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : [http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/živobytí](http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivobytí)

¹⁴ Vyhláška MPSV č. 389 ze dne 12. prosince 2011 o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2011, částka 136, s. 5026. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6064>

nutné, aby žadatel doložil potvrzení od odborného lékaře, poté mu bude tato skutečnost při výpočtu na dávku zohledněna.

V případě, že žadateli vznikne nárok na příspěvek na živobytí obdrží rovněž potvrzení, že je osobou v hmotné nouzi, kterým se prokazuje ve zdravotnických zařízeních. Je osvobozen od regulačních poplatků, což je např. poplatek 30,-- Kč za recept.

Zákon pamatuje i na situaci, kdy žadateli nemusí nárok na příspěvek na živobytí vzniknout. Ve výjimečných případech se může poskytnou žadateli doplatek na bydlení, a to v takové výši, aby po zaplacení nájmu a služeb spojených s bydlením, zůstala osobě či rodině částka živobytí.

U zcela nových klientů se provádí, jak již autorka zmiňovala, šetření v rodině a ověřování majetku. Pracovnice úřadu v žádném případě nesdělují žadatelům ihned, zda nárok na dávku hmotné nouze vznikne. Teprve po zjištění těchto, případně dalších skutečností, je vyhotoveno oznámení pro žadatele, kde mu úřad práce písemně sdělí, zda má nebo nemá nárok na některou z dávek hmotné nouze a v jaké výši.

Zákon pamatuje i na zcela akutní stav hmotné nouze osob a stanovuje situace a případy, kdy lze žádat o mimořádnou okamžitou pomoc, což je dávka hmotné nouze jednorázová. Je to zejména v případě, kdy osobě hrozí vážná újma na zdraví, částku potřebuje k úhradě nezbytného jednorázového výdaje, s pořízením nezbytného základního prostředku dlouhodobé potřeby, nebo osobu postihne vážná mimořádná událost. Jedná se například o situace, kdy je člověk propuštěn z výkonu trestu a nemá finanční prostředky na zakoupení základních potravin, nemá prostředky na uhrazení správního poplatku např. při vydání duplikátu rodného listu či jiných osobních dokladů, které jsou potřebné pro přijetí do zaměstnání. Může se jednat i o úhradu nákladů spojených s nákupem ledničky nebo sporáku. V nepříjemné životní situaci se najdou i lidé po povodni, zemětřesení nebo nějaké ekologické havárii, kdy oni sami nejsou schopni tuto situaci překonat vlastními silami. Tato dávka má pomoci jim tuto situaci vyřešit.

Již několikrát se stalo, že úřad práce navštívil žadatel, který ohlásil ztrátu peněženky, platební karty a dokladů. Domnívá se, že je automaticky osobou v hmotné nouzi a stát je povinen se o něj postarat. Při podrobnějším rozebrání situace však pracovnice zjistí, že peněženku s platební kartou již postrádá několik dní a tuto událost ani nenahlásil na

Policii ČR. Sociální situace člověka se vždy prověřuje. Nikdy nestačí pouze jeho prohlášení. První, kdo by měl v mimořádné sociální situaci pomoci, je rodina nebo příbuzní.

3.3 Příspěvek na péči

„Okruh oprávněných osob

(1) Sociální služby a příspěvek na péči jsou poskytovány při splnění podmínek stanovených v tomto zákoně

a) osobě, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu podle zvláštních právních předpisů,

b) osobě, které byl udělen azyl podle zvláštního právního předpisu,

c) cizinci bez trvalého pobytu na území České republiky, kterému tato práva zaručuje mezinárodní smlouva,

d) občanovi členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce, nevyplyvá-li mu nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropských společenství,

e) rodinnému příslušníkovi občana členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce, nevyplyvá-li mu nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropských společenství,

f) cizinci, který je držitelem povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k dlouhodobému pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce.

*(2) Sociální služby uvedené v § 57, 59 až 63 a § 69 jsou poskytovány při splnění podmínek stanovených v tomto zákoně také osobám legálně pobývajícím na území České republiky podle zvláštního právního předpisu).*¹⁵

Tento příspěvek je poskytován podle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a dále dle vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Je poskytován zdravotně postiženým osobám, které jsou závislé na péči druhé osoby. Tuto péči může zajišťovat buď osoba blízká v domácnosti, nebo si může zdravotně postižená osoba zajistit potřebnou péči nákupem sociální služby (např. pečovatelské služby), případně může využít asistenta sociální péče. Asistent sociální péče již není osoba blízká a proto je nutné, aby mezi asistentem a osobou zdravotně postiženou byla uzavřena písemná dohoda, ze které je patrné místo a čas poskytování pomoci, výše úhrady a rozsah pomoci.

Zdravotně postižení občané žádají v místě svého bydliště na příslušném kontaktním pracovišti úřadu práce. Po podání žádosti zpravidla provádějí pracovnice úřadu práce sociální šetření v místě bydliště žadatele, kde posuzují jeho soběstačnost v běžném prostředí. Výsledkem je po té sepsaná zpráva, která se zasílá posudkovému lékaři České správy sociálního zabezpečení. Od 1. 1. 2012 posuzuje posudkový lékař na základě lékařských zpráv a zprávy ze sociálního šetření 10 základních životních potřeb dle vyhlášky č. 505/2006 Sb. Jedná se o tyto potřeby:

Mobilita – pracovnice šetří, zda zdravotně postižená osoba je schopná vstávat a usedat, zda je schopna stát na místě, zda udrží rovnováhu, je schopna delší chůze v rozsahu okolo 200 m, zda je schopna zvedat a střídat nohy po schodech.

Orientace – zda se osoba orientuje v čase, místě, zda slyší a je schopna rozeznávat zrakem (případně s brýlemi) apod.

¹⁵ Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 37, s. 1258. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

Komunikace – zkoumá se, zda je člověk schopen číst, psát, porozumět se a porozumět jednoduchému sdělení.

Stravování – zda se sám nají a napije, doporučuje si stravu či zda je schopen dodržovat dietní stravování předepsané lékařem.

Oblékání – zda je schopen se adekvátně obléci podle počasí, zda je schopen se obléci a obout sám bez pomoci.

Tělesná hygiena – zda je schopen se vykoupat či osprchovat, provést ústní hygienu, učesat se a oholit se sám.

Výkon fyziologické potřeby – zde se za schopnost zvládat tuto základní životní potřebu považuje stav, kdy osoba je schopna včas použít WC, vyprázdnit se, provést očistu a použít k tomu určené hygienické pomůcky.

Péče o zdraví – zda je schopna dodržovat stanovený léčebný režim, jako je chystání a braní léků, používání potřebných pomůcek, dodržování diety, návštěva lékaře apod.

Osobní aktivity – zda má nějaké domácí aktivity, zda je schopna si stanovit a dodržovat denní program či vstupovat do vztahů s jinými osobami, vzdělávání, vyřizovat si své záležitosti, vykonávat aktivity příslušné jejímu věku.

Péče o domácnost – zda je výdělečně činná, zda pobírá důchod a je schopná manipulovat s penězi apod.

Pracovnice úřadu práce zjišťují ještě další okolnosti, např. zda se jedná o bezbariérovou domácnost, typ bydlení, zda osoba zdravotně postižená žije ve městě nebo na vesnici,

dosah obchodu, lékařské péče, pomoc dosažitelná po telefonu, vztahy v rodině, četnost návštěv příbuzných, formu vytápění, vybavení domácnosti zdravotními pomůckami, např. polohovacím lůžkem apod.

V rámci sociálního šetření poskytují sociální poradenství. Podle počtu nezvládnutých úkonů se stanovuje stupeň příspěvku na péči.

Osobám se zdravotním postižením se přiznávají průkazy ve třech stupních a to průkaz TP, ZTP a ZTP/P na základě zákona č. 329/2011 Sb. Pro nárok na jednotlivé stupně tohoto průkazu je rozhodný přiznaný stupeň příspěvku na péči nebo schopnost zvládat potřebu mobility či orientace. Vždy se vychází z posudku, který je vypracován v rámci řízení o příspěvku na péči. Tyto průkazy držitele zvýhodňují např. v dopravních prostředcích nebo při přednostním jednání na úřadech.

Pokud je osoba zdravotně postižená držitelem průkazu, může získat ještě další úlevy, které jsou upraveny v jiných právních předpisech, např. v zákoně o místních poplatcích, zákoně o správních poplatcích či zákoně o pozemích komunikacích. Velmi často je lidmi se zdravotním postižením využívána sleva na pevnou linku.

O příspěvek na péči žádají též rodiče zdravotně postižených dětí do 18 let věku. Zde se nehodnotí zvládnání životní potřeby péče o domácnost. Porovnává se rozsah a náročnost péče, kterou je třeba věnovat dítěti zdravotně postiženému, s péčí, kterou je třeba věnovat dítěti stejného věku bez postižení. Pokud se jedná o malé dítě, kde ještě nejsou vyvinuty schopnosti nezbytné ke zvládnání životní potřeby, k nezvládnutí úkonu se nepřihlíží.

Zákon o sociálních službách stanoví čtyři stupně závislosti podle počtu nezvládnutých životních potřeb a dále je dělen na osoby do 18 let věku a osoby nad 18 let věku (viz tabulka). Výše příspěvku se odvíjí od přiznaného stupně závislosti.

Tabulka 2: Výše příspěvku na péči podle počtu nevládnutých úkonů

	<i>Osoby do 18 let věku</i>		<i>Osoby nad 18 let věku</i>	
stupeň závislosti	počet nevládnutých životních potřeb	měsíční výše příspěvku	počet nevládnutých životních potřeb	měsíční výše příspěvku
I.	3 potřeby	3.000,- Kč	3 až 4 potřeby	800,- Kč
II.	4 až 5 potřeb	6.000,- Kč	5 až 6 potřeb	4.000,- Kč
III.	6 až 7 potřeb	9.000,- Kč	7 až 8 potřeb	8.000,- Kč
IV.	8 až 9 potřeb	12.000,- Kč	9 až 10 potřeb	12.000,- Kč

Zdroj: VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV – OMBUDSMAN. *Životní situace – problémy a jejich řešení*. [online]. © prosinec 2012 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/prispevek-na-peci/>

Osobami zdravotně postiženými nejsou bohužel jen dospělí nebo senioři, ale i malé děti. Může nastat i situace, kdy s malým zdravotně postiženým dítětem žije matka sama jako samoživitelka. Z důvodu péče o takto postižené dítě nemůže pracovat a zvýšit si příjem vlastním přičiněním. Pokud je příjem rodiny nižší než dvojnásobek částky životního minima, lze příspěvek na péči navýšit o 2 000,- Kč a to u dospělého i nezaopatřeného dítěte, pokud mu je tento příspěvek přiznán.

Lékařská posudková služba příslušné okresní správy sociálního zabezpečení vydává na základě žádosti posudek o stupni závislosti. V tomto posudku je stanoveno, kolik

životních potřeb zdravotně postižená osoba nezvládá a podle toho se stanoví stupeň závislosti, který je patrný z výše uvedené tabulky. Po obdržení tohoto posudku vydává kontaktní pracoviště úřadu práce rozhodnutí, které je doručeno žadateli. Pokud s rozhodnutím žadatel nesouhlasí, je možné se do 15 dnů od jeho obdržení odvolat. Pokud by v průběhu odvolání došlo ke zhoršení zdravotního stavu posuzované osoby, je třeba tuto skutečnost doložit novou lékařskou zprávou.

3.4 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

3.4.1 Příspěvek na mobilitu

Název této dávky je od 1. 1. 2012 zcela nový. Žadatelé byli doposud zvyklí na příspěvek na individuální dopravu a příspěvek na provoz motorového vozidla. V minulosti byly tyto dávky vypláceny jedenkrát za rok. V současné době je příspěvek na mobilitu vyplácen měsíčně.

„Nárok na příspěvek na mobilitu má osoba starší 1 roku, která není schopna zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace, opakovaně se v kalendářním měsíci dopravuje nebo je dopravována a nejsou jí poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče.“¹⁶

Od 1. 12. 2012 došlo ke změně tohoto zákona a je možné příspěvek na mobilitu poskytnout i osobě, které jsou pobytové sociální služby poskytovány. Jedná se o případy hodné zvláštního zřetele, např. opakovaná doprava k lékařské péči, do zaměstnání, do vzdělávacího zařízení apod.

Výše příspěvku na mobilitu činí 400,-- Kč měsíčně.

¹⁶ Zákon č. 329 ze dne 13. října 2011 o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2011, částka 115, s. 3970. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6038>

3.4.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

Již z názvu dávky vyplývá, že se jedná o dávku jednorázovou. Tato dávka je určena pro osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, nebo těžkým sluchovým či zrakovým postižením, případně těžkým mentálním postižením.

Okruh zdravotních postižení je specifikován zákonem č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

Při příspěvku na zvláštní pomůcku rozlišujeme cenu pomůcky. Pokud je cena pořízení nižší než 24 000,-- Kč a příjem žadatele a s ním společně posuzovaných osob je nižší než osminásobek životního minima, je výše příspěvku stanovena tak, aby spoluúčást žadatele o příspěvek na tuto dávku byla 10% z předpokládané ceny pomůcky, nejméně však 1 000,-- Kč.

V případě, že je cena pomůcky vyšší než 24 000,-- Kč, spoluúčást žadatele a s ním osob společně posuzovaných je rovněž 10 % z této ceny. V situaci, kdy rodina žadatele nebo žadatel je v takové sociální situaci, že nemá prostředky na zaplacení této 10% částky, může k tomuto úřad přihlídnout a spoluúčást určit rovněž na částku 1 000,-- Kč.

Příjem žadatele a příjmy s ním společně posuzovaných osob se dokládají vždy za předchozí čtvrtletí, než v kterém bylo o dávku požádáno.

Maximální výše příspěvku činí 350 000,-- Kč.

V případě žádosti osoby zdravotně postižené na příspěvek na pořízení motorového vozidla úřad práce zkoumá četnost a důvody dopravy a rovněž příjmy žadatele či osob s ním společně posuzovaných. Opět se postupuje dle zákona o životním a existenčním minimu. Opakovaně lze o tento příspěvek žádat po uplynutí 10 let.

Maximální výše příspěvku na pořízení motorového vozidla je 200 000,-- Kč.

Zákon pro žadatele (osoby zdravotně postižené) stanovuje další podmínky, např. že součet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku nesmí v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000,-- Kč. I v případě změny trvalé adresy osoby zdravotně postižené vidí pracovníce úřadu v databázi částky, které byly jednotlivým žadatelům vyplaceny na jiných kontaktních místech.

Pomůcky mají sloužit k sebeobsluze či ke styku osoby zdravotně postižené s okolím a zajistit takový stav, aby osoba zdravotně postižená nebyla izolována. I osoba zdravotně postižená se chce vzdělávat, pokud může tak pracovat např. v chráněné dílně, stýkat se svými přáteli. Často se můžeme setkat se zdravotně postiženými, kteří se pohybují pouze na vozíku a přesto jsou schopni s autem, které je speciálně upraveno, dojet k obchodnímu domu a sami provést nákup.

Tato nová dávka, která se nazývá příspěvek na zvláštní pomůcku sloučila 4 dřívější dávky. Jednalo se o jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek, příspěvek na úpravu bytu, příspěvek na zakoupení motorového vozidla a příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozidla.

Žadatelé se do situace zdravotně postiženého člověka dostávají zpravidla ve vysokém věku, po úraze nebo se do rodiny narodí dítě zdravotně postižené. Je to pro ně nová situace a ve většině případů navštěvují nejprve pracovníci úřadu práce a ta jim pomáhá nejen s podáním žádosti, ale i s radou, na co dalšího by měla rodina či žadatel nárok. Prostřednictvím internetu lze dnes získat velké množství informací. Existují žadatelé, kteří si nejprve prostudují příslušný zákon nebo informace umístěné na stránkách ministerstva práce a sociálních věcí a po té teprve navštěvují úřad. Komunikace s těmito žadateli je rychlejší a jednodušší. Jejich otázky jsou přesně specifikovány.

Při posuzování nároku na dávku příspěvek na zvláštní pomůcku hraje roli i věk žadatele. Při žádosti o příspěvek na zakoupení motorového vozidla nebo úpravu bytu musí jít o osobu zdravotně postiženou starší 3 let. Pokud by šlo o příspěvek na vodícího psa pro osoby těžce zrakově postižené, tak zde je podmínka 15 let věku. Pro všechny ostatní pomůcky je to věk 1 roku.

Úřad práce zkoumá i to, jak žadatel příspěvek na zdravotní pomůcku použil. Nesmí dojít k rozporu se zákonem. Takovým rozporem může být např. nepoužití příspěvku do 3 měsíců ode dne vyplacení dávky úřadem, nebo že osoba se přestala opakovaně dopravovat nebo není již schopna dopravy motorovým vozidlem v případě příspěvku na motorové vozidlo, nebo v žádosti uvedla nepravdivé údaje apod. V těchto a dalších případech, které stanoví zákon, je žadatel povinen příspěvek na zdravotní pomůcku vrátit. Žadatelé tuto dávku nevrací v případě smrti nebo v případě, kdy tato částka nepřesahuje 100,-- Kč.

4 VÝPLATA NEPOJISTNÝCH SOCIÁLNÍCH DÁVEK

Po mnoho let bylo zvykem, že si klienti sociálních dávek mohli zvolit několik forem výplaty. Buď to bylo přímo na jejich vlastní účet či účet některého rodinného příslušníka. Tento způsob volili především žadatelé mladšího věku, což byli žadatelé o porodné, rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Naopak starší žadatelé, kteří pobírají příspěvek na bydlení, využívali častěji platbu složenkou, jelikož nevlastní bankovní účet. Někteří žadatelé, kteří pobírali dávky hmotné nouze požadovali, aby částka doplatku na bydlení byla přímo poukazována např. na účet ubytovny, tzn. na účet pronajímatele. Sociální dávky bylo možné zasílat i na jinou adresu, než je adresa trvalého pobytu. V tomto směru úřednice na přepážkách nikdy nezaznamenaly nespokojenost klientů.

V rámci sociální reformy v roce 2012 ministerstvo práce a sociálních věcí představilo nový způsob výplaty sociálních dávek a to formou sKarty. Zavedení sKarty nepožadoval žádný předpis Evropské unie. Cílem zavedení sKaret bylo hlavně ušetřit výdaje státu za složenky a poštovné. Smlouvu o sKartách uzavřelo ministerstvo práce a sociálních věcí s Českou spořitelnou. Veškeré náklady má nést Česká spořitelna, která vyhrála soutěž na bezplatné poskytování této služby.

Úřady práce měly původně do konce roku 2012 vydat sKartu všem příjemcům nepojistných sociálních dávek. Šlo přibližně o 900 tisíc lidí. Bohužel nebylo v lidských silách toto zvládnout, zvláště za situace, kdy úřady práce byly ochromeny nedostatkem pracovníků. V rámci sociální reformy a úspor vlády bylo mnoho zaměstnanců propuštěno. Proto došlo ze strany ministerstva ke zmírnění plánu v počtu vydávaných sKaret do konce roku 2012.

Na Úřadu práce v Jičíně, kde autorka pracuje, probíhalo vydávání sKaret následujícím způsobem. Určené pracovnice vytipovaly nejprve žadatele, kteří pobírají jednu dávku. Tou byli maminky na rodičovském příspěvku. Přednostně těmto matkám se zadávaly požadavky na výrobu sKarty. Přednostně se také požadavky na výrobu sKarty zadávaly u žadatelů s nově přijatými žádostmi. Když byla skarta vyrobena, centrálně byla vyhotovena pozvánka pro příjemce této dávky, kdy se má dostavit na úřad práce a v přiloženém formuláři, který byl s touto pozvánkou zasílán, měla žadatelka vyplnit

další údaje, které se počítačově zpracovávaly. Jednalo se zejména o číslo občanského průkazu, termín platnosti občanského průkazu, kým byl vydán, kde se osoba narodila apod. Zároveň byl těmto pozvaným žadatelkám zaslán v obálce PIN kód jako obyčejná zásilka. Při převzetí sKarty žadatelem probíhala kontrola jeho osobních údajů a kontrola platnosti občanského průkazu. Po té mu byla předána sKarta a Podmínky České spořitelny, a.s., pro vydání a používání sKarty a otevření platebního účtu, kde byli klienti seznámeni s obecnými ustanoveními a konkrétním používáním sKarty, např. o její ochraně, či jak se chovat při ztrátě sKarty nebo o její blokaci. Klienti rovněž obdrželi sazebník poplatků České spořitelny. Vedení účtu sKarty je zdarma a bez poplatků, podmínkou ale je výběr hotovosti v bankomatu České spořitelny. První výběr v měsíci je zdarma, další výběry jsou již zpoplatněny. Převod finančních prostředků z sKarty na soukromý účet klienta je bezplatný. Na sKartu lze zasílat pouze sociální dávky klienta. Nelze tam zasílat jiné finanční prostředky, např. mzdu od zaměstnavatele.

sKarta měla plnit několik funkcí. Byla to funkce identifikační, tzn. že by se jí prokazoval žadatel přímo při styku na úřadě práce. Zároveň měla nahradit doposud platné papírové průkazy pro osoby zdravotně postižené. Další funkcí byla funkce platební. Měla umožnit platbu v obchodech nebo platbu formou cashback. Zároveň byla preferována její funkce omezovací. Při aktivaci této funkce by si lidé nemohli vybrat peníze z karty jinak, než placením v obchodě. To se mělo týkat především klientů pobírajících dávky hmotné nouze, kteří sociální dávky zneužívají, např. navštěvují herny s hracími automaty apod.

Pro pouhý výběr stačilo sKartu zasunout do bankomatu, zadat PIN a tím provést aktualizaci a výběr peněz v hotovosti. Další preferovanou výhodou, ale až od ledna roku 2013 bylo to, že peníze na sKartě nepodléhají exekucím.

Z osobní zkušenosti na přepážkách Úřadu práce Jičín může autorka konstatovat, že se nesešla s jediným klientem, který by byl z této situace nadšen, který by byl s tímto stavem smířen nebo jej vítal. V těch lepších případech probíhalo předávání sKaret tak, že si maminky ihned na přepážkách vyplňovali formuláře žádostí o přeposílání dávek z sKarty na jejich osobní soukromý účet. V horších případech se autorka setkala s vulgaritou a slovním útokem. V období konce roku 2012 se začaly sKarty předávat i

lidem, kteří pobírají příspěvek na bydlení. Tady vznikaly největší problémy. Větší část těchto klientů jsou lidé staršího věku nebo senioři. V situaci, kdy 80letá seniorka pláče na přepážce, že nikdy v životě neměla platební kartu, neumí obsluhovat bankomat a důchod jí doručí vždy poštovní doručovatelka, je pro pracovníky úřadu práce opravdu vypjatá a svízelná. Došlo k dohodě mezi pracovníky úřadu práce a terénními sociálními pracovníky Městského úřadu Jičín, kteří zajišťovaly doprovod těchto seniorů k bankomatům České spořitelny, kde je sociální pracovnice učily, jak sKartu aktivovat a jak z ní vybírat peníze. Je třeba také zmínit to, že v menších obcích zpravidla nejsou bankomaty České spořitelny, ani bankomaty jiných peněžních ústavů. Pro seniory nebo občany zdravotně postižené z obcí to opět představuje zhoršenou dostupnost k sociálním dávkám.

Klienti úřadů práce, kteří si převzali a aktivovali sKartu u České spořitelny si stěžovali na několik zásadních věcí. Bankomaty České spořitelny vydávají částky zaokrouhlené na 200 Kč. Pokud dávka činí např. 990,-- Kč, může si klient vybrat pouze 800,-- Kč. Další problém zaznamenala klientka bydlící na vesnici. Přijela do Jičína, v obvyklém termínu výplat sociálních dávek. Provedla výběr z bankomatu, ale peníze na sKartě nebyly. Z nějakého důvodu došlo ke zpoždění. Za další dva dny opět cestovala do Jičína, opět provedla výběr, ale požadovaná částka jí byla ponížena o 30,-- Kč manipulačního poplatku za druhý výběr. Výběr z jiného bankomatu, než je bankomat České spořitelny, je rovněž zpoplatněn, a to částkou 40,-- Kč.

Rovněž výběr peněz z sKarty formou cashbacku, to znamená při placení u pokladny v obchodě se neobešel bez kritiky klientů. Tuto službu lze využít jen v případě, když jeden nákup přesáhne částku 300,-- Kč, což je z pohledu autorky absolutně nevhodné pro klienty pobírající dávky hmotné nouze. Výběr hotovosti touto formou může být proveden pouze do výše 1 500,-- Kč. Počet prodejen nabízejících službu cashbacku je velmi omezen, ve venkovských oblastech tato služba není nabízena vůbec.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL A CHARAKTERISTIKA PRŮZKUMU

V praktické části se autorka zaměřila na průzkum informovanosti veřejnosti v oblasti nepojistných sociálních dávek, konkrétně na Úřadu práce ČR, kontaktním pracovišti Jičín, kde pracuje. Autorka vypracovala anonymní dotazník, ve kterém se dotazuje nejen na konkrétní sociální dávky, ale i na spokojenost klientů s prací úředníků a na názor veřejnosti ke způsobu vyplácení dávek prostřednictvím sKaret. Skupinu respondentů tvořili převážně lidé žádající o dávky státní sociální podpory, dávky hmotné nouze, dávky pro osoby zdravotně postižené a nezaměstnaní.

5.1 Výzkumné hypotézy

Hypotéza 1. Informovanost žadatelů o nepojistných sociálních dávkách je hlavně prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků (televize, rádio).

Hypotéza 2. Úředníci jsou dostatečně proškolení a jsou schopni radit žadatelům.

Hypotéza 3. Informovanost a znalost klientů o poskytovaných nepojistných sociálních dávkách vyplácených úřady práce je na dobré úrovni.

Hypotéza 4. Postoj veřejnosti k sKartám je odmítavý.

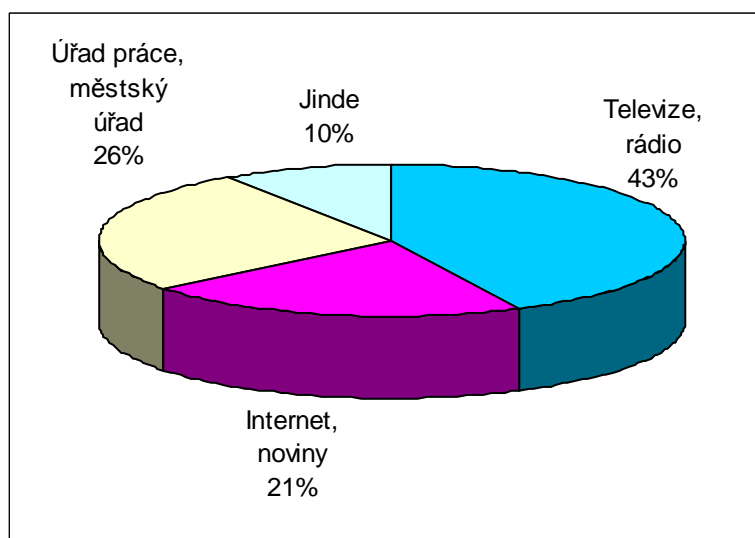
5.2 Použité techniky, metody a postupy

Nástrojem sběru dat empirické části byl dotazník. Dotazníky byly distribuovány přímo na přepážkách Úřadu práce ČR, kontaktní pracoviště Jičín, oddělení nepojistných sociálních dávek. Bylo distribuováno 50 dotazníků. Šetření probíhalo od měsíce ledna 2013 do 18. února 2013. Vráceno bylo 42 ks vyplněných dotazníků. Shromážděná data byla použita k vytvoření grafů, přehledně vyjadřujících odpovědi respondentů.

5.3 Výsledky výzkumu

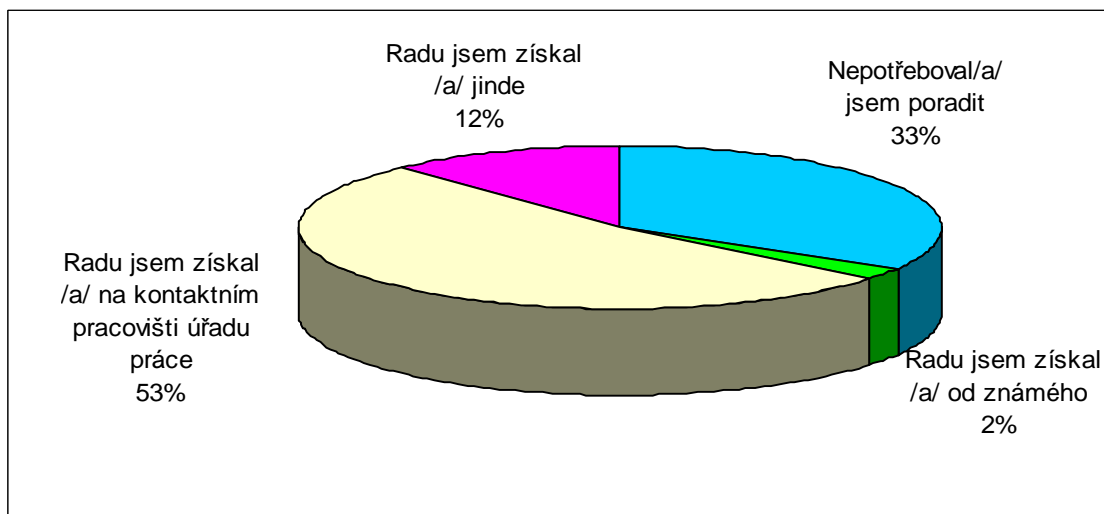
Na otázku, „Kde jste získal /a/ informace ohledně sociální reformy od 1. 1. 2012“ odpovědělo osmnáct respondentů (43%), že informace získali z televize a rádia. Jedenáct respondentů odpovědělo, že informace získaly na úřadu práce nebo městském úřadu a devět získalo informace z internetu nebo novin. Pouze čtyři respondenti získali informace jinde.

Graf 1: Zdroje informací občanů o sociální reformě

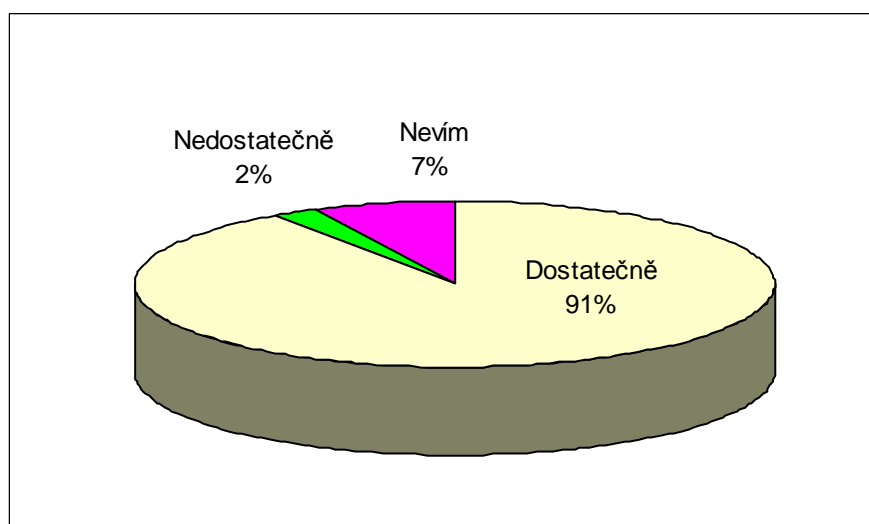
Na otázku, „Potřeboval /a/ jste radu ohledně nepojistných sociálních dávek a kdo Vám nejlépe poradil,“ odpovědělo dvacet dva respondentů (53%), že radu získali na kontaktním pracovišti úřadu práce, což svědčí o dobré vzájemné komunikaci mezi úředníky kontaktního pracoviště a klienty. Čtrnáct odpovědělo, že nepotřebovali poradit, jeden odpověděl, že radu získal od známého a pouze pět respondentů uvedlo, že radu získali jinde. Žádný s dotazovaných nezískal radu od sociálního poradce. Z této skutečnosti se lze domnívat, že klienti sociální poradenství příliš nevyužívají.

Graf 2: Zdroje informací občanů o nepojistných sociálních dávkách

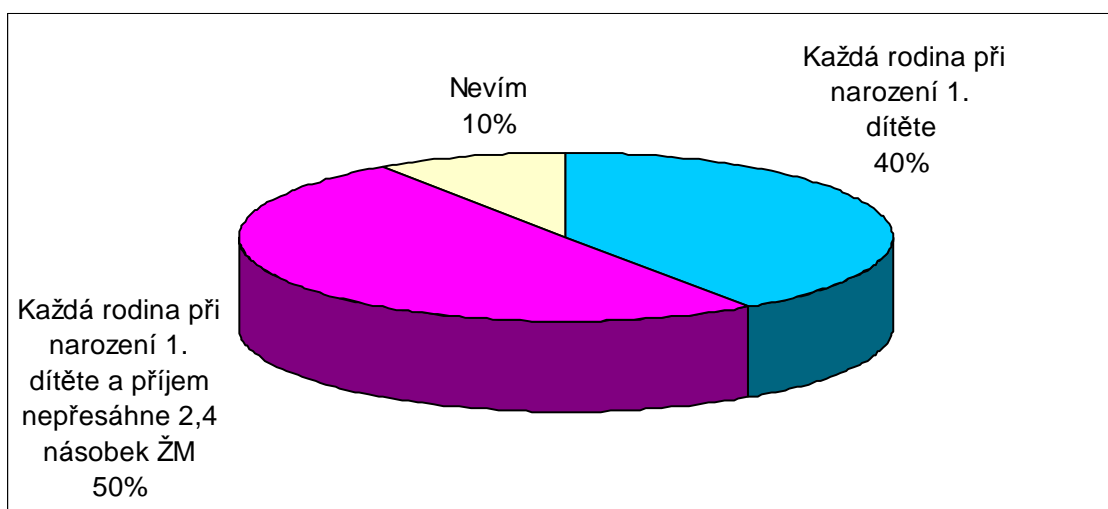
Na otázku „*Jak hodnotíte informovanost úředníků a jejich schopnost poradit Vám*“, odpovědělo třicet osm respondentů (91%), že dostatečně. Z této odpovědi se lze domnívat, že úředníci jsou schopni komunikovat s klienty na dostatečné úrovni. Čtyři respondenti nevěděli a pouze jeden dotazovaný uvedl, že úředníci mu nebyli schopni poradit dostatečně.

Graf 3: Informovanost úředníků

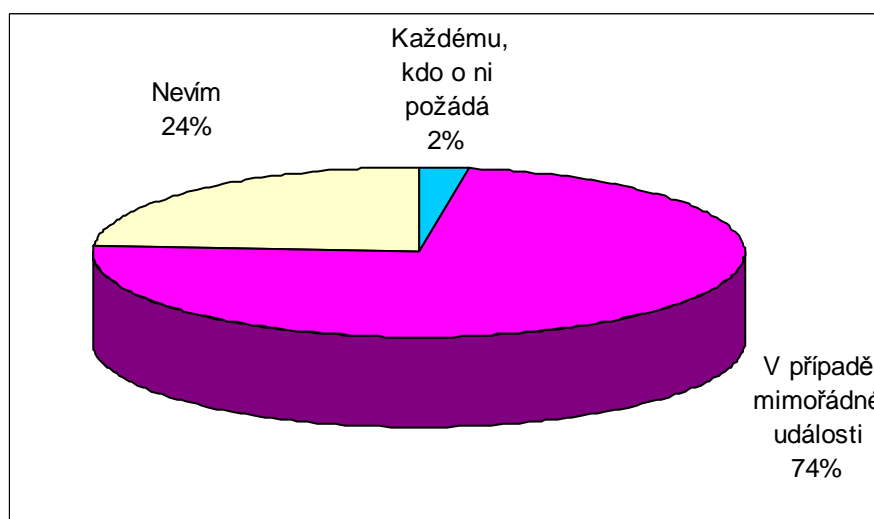
Na otázku „*Na dávku porodné má nárok*“ odpovědělo dvacet jedna respondentů (50%) správně, že nárok má každá rodina při narození 1. dítěte, jejíž příjmy nepřesáhnou 2,4 násobek životního minima. Sedmnáct respondentů odpovědělo chybně, protože uvedlo, že při narození 1. dítěte. Čtyři respondenti uvedli, že nevědí.

Graf 4: Informovanost veřejnosti o dávce „Porodné“

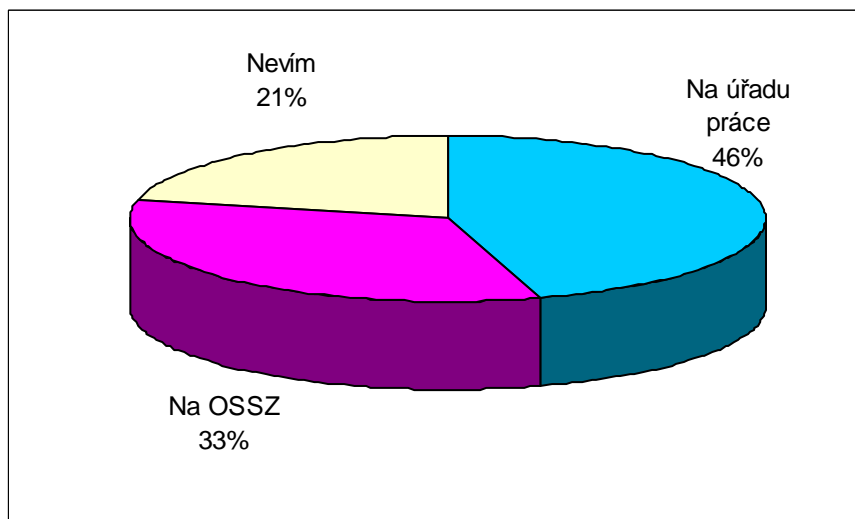
Na otázku „*Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje*“ odpovídalo třicet jedna respondentů správně (74%), že v případě mimořádné události nebo v případě hrozby sociálního vyloučení. Deset respondentů neznalo odpověď a pouze jeden odpověděl chybně, že každému, kdo o tuto dávku požádá.

Graf 5: Informovanost veřejnosti o dávce „Mimořádná okamžitá pomoc“

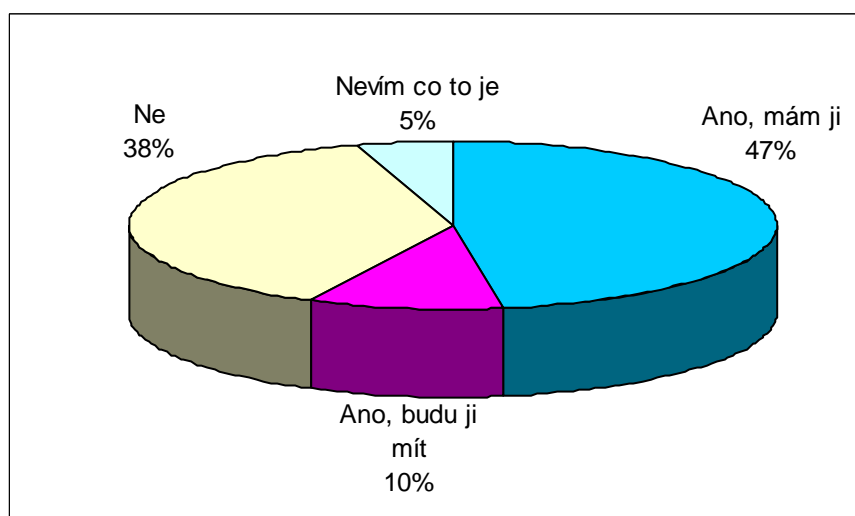
Na otázku „O příspěvek na péči se žádá“ odpovědělo správně devatenáct dotazovaných (46%). Čtrnáct respondentů se chybně domnívalo, že o tuto dávku se žádá na Okresní správě sociálního zabezpečení. Zřejmě je to z toho důvodu, že na Okresní správě sociálního zabezpečení sídlí posudkoví lékaři, kteří posuzují stupeň zdravotního postižení občanů, kteří žádají o příspěvek na péči. Devět respondentů neznalo odpověď.

Graf 6: Informovanost veřejnosti o dávce „Příspěvek na péči“

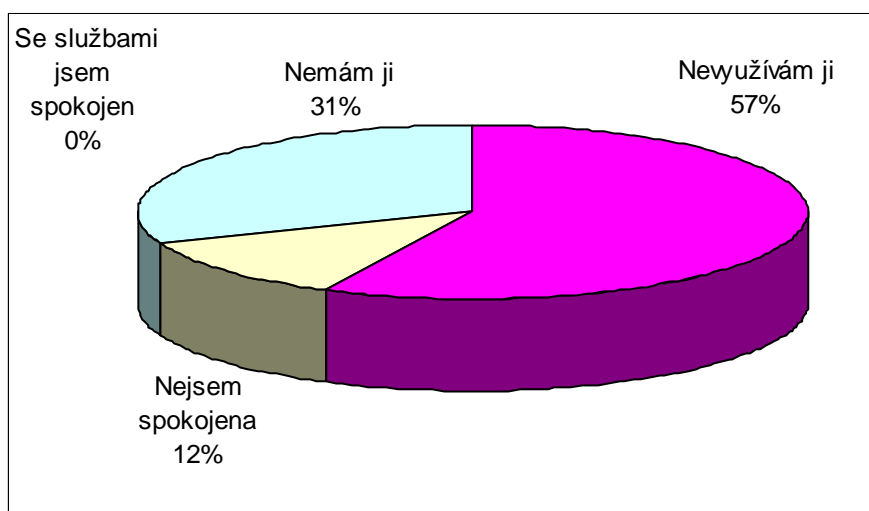
Na otázku „Vlastníte nebo budete vlastnit sKartu“, odpovědělo dvacet respondentů (47%), že sKartu vlastní, šestnáct dotazovaných odpovědělo, že ji nevlastní a čtyři, že jí budou mít. Pouze dva z dotazovaných odpověděli, že neví, co sKarta je.

Graf 7: Rozšířenost sKaret mezi klienty úřadu práce“

Na otázku „*Jak jste spokojen /a/ se službami, které poskytuje sKarta*“ odpovědělo dvacet čtyři dotazovaných (57%), že sKartu nevyužívá a peníze si nechává přeposílat na svůj soukromý účet. Třináct odpovědělo, že sKartu nevlastní a pět respondentů odpovědělo, že s sKartou není spokojeno.

Graf 8: Spokojenost klientů se službami, které poskytuje sKarta

5.4 Dílčí závěry

Hypotéza 1. Informovanost žadatelů o nepojistných sociálních dávkách je hlavně prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků (televize, rádio).

Hypotéza č. 1 se potvrdila.

Záporem informací v médiích je to, že občas podávají nepřesné nebo neúplné informace. Věrohodnost médií je ale u lidí na vysoké úrovni, proto klienti berou tyto informace za naprosto správné, ne vždy tomu ale tak je. Z tohoto šetření vyplynulo, že větší váhu než internet a noviny mají rozhlas a televize.

Hypotéza 2. Úředníci jsou dostatečně proškolení a jsou schopni radit žadatelům.

Hypotéza č. 2 se potvrdila.

Velká většina dotazovaných respondentů byla se schopností úředníků poradit mu spokojena.

Hypotéza 3. Informovanost a znalost klientů o poskytovaných nepojistných sociálních dávkách vyplácených úřady práce je na dobré úrovni.

Hypotéza č. 3 se částečně potvrdila.

Na ověření hypotézy byly položeny otázky č. 4, 5 a 6. Je třeba brát v úvahu, že dotazníky byly předkládány na kontaktním pracovišti Úřadu práce Jičín, tudíž šlo o klienty, kteří buď o některou z dávek poskytovaných úřady práce žádají, nebo se jdou na tyto dávky informovat. Autorka předpokládá, že šetření mezi občany mimo kontaktní pracoviště, by zjistilo podstatně nižší informovanost o nepojistných sociálních dávkách.

Hypotéza 4. Postoj veřejnosti k sKartám je odmítavý.

Hypotéza č. 4 se potvrdila.

Na ověření hypotézy byly položeny otázky č. 7 a 8. Z dotazovaných, kteří potvrdily, že sKartu vlastní, nebyl nikdo se službami, které sKarta nabízí, spokojen. Na přelomu roku 2012 a 2013 Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Jičín pozastavil vydávání sKaret. Požadavky na výrobu dalších sKaret nejsou zatím podávány. Z tohoto důvodu významná část dotazovaných sKartu nevlastní.

ZÁVĚR

Autorka pracuje na úseku státní sociální podpory od jejího vzniku, tj. od roku 1995. Za toto období došlo v systému vyplácení sociálních dávek k mnoha změnám a mnoha novelám. Významná změna byla uskutečněna od 1. 1. 2012, kdy výplatu všech sociálních dávek převzaly úřady práce. Autorka se proto snažila tento nový systém zmapovat, to znamená popsat nepojistné sociální dávky, které vyplácí úřady práce. Práce si nekladla za cíl podrobný rozbor jednotlivých dávek, spíše šlo o všeobecnou základní informovanost veřejnosti k jednotlivým dávkám.

V praktické části si autorka dala za cíl zmapovat orientaci klientů, kteří docházejí na úřady práce, v těchto dávkách. Byl vytvořen anonymní dotazník. Z 50 ks distribuovaných dotazníků se 42 ks vrátilo. Všechny vrácené dotazníky byly pro potřeby průzkumu zpracovatelné.

Praktická část ověřila orientaci klientů úřadů práce, ale i lidí z řad veřejnosti, kteří se přišli pouze o případném nároku na sociální dávku informovat. Autorka je překvapena se spokojeností klientů s úředníky kontaktního pracoviště Jičín, neboť v současné době dochází na úřadech práce v rámci reformy k mnoha až překotným změnám. Mnoho změn není dotaženo do konce a jednotlivá pracoviště se potýkají rovněž s nedostatkem pracovníků.

Z dotazníkového šetření ovšem vyplynulo, že klienti nejsou spokojeni se zaváděním výplaty nepojistných sociálních dávek prostřednictvím sKarty. Většina klientů služeb sKarty vůbec nevyužívá a peníze si nechává přeposílat na svůj vlastní soukromý účet. To jsou ale především žadatelé mladšího věku. Osoby starší a většina seniorů zpravidla účet nevlastní. Těmto starým lidem nezbylo nic jiného, než souhlasit s výběrem dávek přes sKartu. Pro tuto skupinu obyvatel ale není sKarta výhodná. Senioři v naší republice jsou zvyklí dostávat starobní důchod složenkou a nosí jim jej poštovní doručovatelky. Jsou to lidé, kteří mají většinou zdravotní problémy a těžko se pohybují. Proto je pro ně výhodnější dávky pobírat prostřednictvím složenky. Rovněž osoby zdravotně postižené nebo osoby, které se pohybují na invalidním vozíku nebo jsou dokonce slepé, mají přístup k bankomatům velmi složitý. O tom jsme se častokrát přesvědčili při osobních jednáních s klienty, kteří nejsou schopni pochopit pro ně nové termíny jako je sKarta, PIN kód, rozdíl mezi výběrem a dotazem na zůstatek na účtu spojeném s sKartou.

Z toho vyplývají pro ně neřešitelné problémy, jak kartu aktivovat a jak jí využívat. Tito uživatelé nejsou schopni dodržovat pravidla zabezpečení transakcí a mohou se lehce stát terčem podvodníků. V těchto případech by neměla být sKarta povinná a stát by měl tuto skupinu lidí posuzovat ohleduplněji a umožnit jim nadále dávky čerpat prostřednictvím poštovních poukázek, byť by toto bylo v rámci úspor zpoplatněno.

Autorka se domnívá, že mělo rovněž dojít k delšímu seznamování klientů s sKartami. Jedná se o zcela nový systém vyplácení sociálních dávek. Tento systém měl být zřejmě déle zpracováván a hlavně připomínkován všemi dotčenými. Ať už z řad odborníků na danou problematiku a právníků, tak i z řad sociálních pracovníků nebo organizací sdružujících osoby zdravotně postižené. Je na zvážení, zda odpovědní pracovníci, kteří tento nový systém připravovali, měli dostatečný časový prostor, neboť výsledný produkt se hned od počátku potýkal s mnoha problémy.

Měly být více zdůrazňovány výhody, které sKarty nabízejí. Jednou z těchto výhod může být to, že dávky na sKartě nepodléhají exekuci. Několik málo klientů se na tuto konkrétní věc na přepážkách dotazovalo a autorka se domnívá, že tuto výhodu by určité procento klientů využilo a o sKartu samo dobrovolně požádalo. Bohužel se toto jeví jako jediná výhoda sKarty pro klienty, pokud se nebudeme bavit o úspoře pro stát za poštovní složenky. Velkým mínusem pro sKarty je také to, že nezabavitelnost sociálních dávek na sKartě exekutorem je zákonem ošetřena až od ledna 2013, přitom sKarty byly klientům distribuovány již od října roku 2012.

V současné době (únor 2013) je možnost vyzvednutí sKarty klientem na bázi dobrovolnosti. Distribuce sKaret je pozastavena a úřady práce čekají legislativní změny v použitelnosti sKaret.

Cílem bakalářské práce bylo popsat nový systém nepojistných sociálních dávek vyplácených od 1. 1. 2012 v České republice na jednotlivých místech úřadů práce, vymezit pojem pojistná sociální dávka a nepojistná sociální dávka a anonymní dotazníkovou formou šetření zjistit, jak se veřejnost v těchto dávkách orientuje, jak vnímá změny, které proběhly v rámci reformy a jak reaguje na nový systém vyplácení sociálních dávek prostřednictvím sKarty. Tento cíl byl dle mínění autorky splněn v teoretické i praktické části této práce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení I.část.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0728-X.

BŘESKÁ, N., E. BURDOVÁ, L. VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady 2008.* 12.vyd. Olomouc: ANAG, 2008. ISBN 978-80-7263-467-5.

BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1.6.2010.* 13. aktualizované a doplněné vydání. Olomouc : ANAG, 2010. ISBN 978-80-7263-609-9

GREGOROVÁ, Z., M. Galvas, *Sociální zabezpečení.* 2.vyd. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-176-3

KEPKOVÁ, M. *Státní sociální podpora.* 1. vyd. Praha: SOCIOKLUB, 1997. ISBN 80-902260-5-1

Seznam použitých internetových zdrojů

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online]. © 5. 9. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pohrebne>

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online]. © 5. 9. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online]. © 5. 9. 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : <http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivobyti>

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Obecné informace* [online]. © 1. 1. 2013 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z : <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Státní sociální podpora.* [online]. © 4. 1. 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/2>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum.* [online]. © 4. 1. 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum*. [online]. © 4. 1. 2013 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV – OMBUDSMAN. *Životní situace – problémy a jejich řešení*. [online]. © prosinec 2012 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z : <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/prispevek-na-peci/>

Vyhláška MPSV č. 389 ze dne 12. prosince 2011 o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2011, částka 136. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6064>

Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 37. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

Zákon č. 111 ze dne 31. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 37. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

Zákon č. 329 ze dne 13. října 2011 o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2011, částka 115. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6038>

Zákon č. 366 ze dne 6. prosince 2011 kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2011, částka 128. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6052>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
----------------------------	---

Příloha A – DOTAZNÍK

Vážení klienti, prosím o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a slouží ke zpracování mé bakalářské práce. Děkuji za spolupráci. Jaroslava Vančurová

1. Kde jste získal /a/ informace ohledně sociální reformy od 1. 1. 2012?

- Televize, rádio
- Internet, noviny
- Úřad práce, městský úřad..
- Jinde

2. Potřeboval /a/ jste radu ohledně nepojistných sociálních dávek? Kdo Vám nejlépe poradil?

- Nepotřeboval/a/ jsem poradit
- Radu jsem získal /a/ od známého
- Radu jsem získal /a/ na kontaktním pracovišti úřadu práce
- Radu jsem získal /a/ od sociálního poradce
- Radu jsem získal /a/ jinde

3. Jak hodnotíte informovanost úředníků a jejich schopnost Vám poradit?

- Dostatečně
- Nedostatečně
- Nevím

4. Na dávku „porodné“ má nárok:

- Každá rodina při narození 1. dítěte
- Každá rodina při narození 1. dítěte, jejíž příjmy nepřesáhnou 2,4 násobek životního minima
- Nevím

5. Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje:

- Každému, kdo o ni požádá
- V případě mimořádné události (např. požár, povodeň) nebo v případě hrozby sociálního vyloučení
- Nevím

6. O příspěvek na péči se žádá:

- Na úřadu práce
- Na Okresní správě sociálního zabezpečení
- Nevím

7. Vlastníte nebo budete vlastnit sKartu?

- Ano, mám ji
- Ano, budu ji mít
- Ne
- Nevím co to je

8. Jak jste spojen /a/ se službami, které poskytuje sKarta?

- Se službami jsem spokojena a plně je využívám
- Nevyužívám ji, peníze si nechávám přeposílat z sKarty na svůj soukromý účet
- Nejsem spokojena, více mi vyhovovalo zasílání poštovní poukázkou
- Nemám ji

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jaroslava Vančurová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Systém nepojistných sociálních dávek od 1. 1. 2012 v ČR a orientace veřejnosti v tomto systému.

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 5

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 12

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Kostka